

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

Кафедра цивільно-правових дисциплін

Манжосова О.В., Гнатовська А.І., Мошинська Я.С.

СІМЕЙНЕ ПРАВО

навчально-методичний посібник

для студентів денної та заочної форми навчання

Чернівці – 2021

Рекомендовано до друку
Навчально-методичною радою Національного університету
«Одеська юридична академія»
(протокол № 4 від 7 липня 2021 року).

Рецензенти:

Козловська Л.В. – доктор юридичних наук, доцент, Начальник відділу опрацювання правових позицій касаційних судів і Великої Палати Департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду України

Глиняна К.М. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Автори:

Манжосова О.В. – к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Чернівецького юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія», *Гнатовська А.І.* – к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного і фінансового права Чернівецького юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія», *Мошинська Я.С.* – асистент кафедри цивільно-правових дисциплін Чернівецького юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія».

Сімейне право : навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання / Манжосова О.В., Гнатовська А.І., Мошинська Я.С., Чернівці, 2021. 68 с.

У навчально-методичному посібнику «Сімейне право» містяться матеріали, що відповідають вимогам навчальної дисципліни «Сімейне право» відповідно до навчальної програми студентів Чернівецького юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія». У даному посібнику подаються тематика лекційних занять, плани семінарських занять з практичними завданнями, які можуть бути використані для аудиторної та самостійної роботи студентів. Наведено перелік рекомендованої літератури, яка може бути використана при підготовці до семінарських (практичних) занять, заліку, іспиту.

Зміст

Загальні положення.....	4
Теми лекційних занять.....	6
Теми семінарських (практичних) занять.....	31
Тестові завдання	34
Практичні (ситуаційні) завдання.....	38
Орієнтовний перелік питань до заліку/ іспиту.....	41
Методи навчання.....	43
Критерії оцінювання.....	45
Список літератури.....	46
Зразки документів.....	49

Загальні положення

Навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання з навчальної дисципліни «Сімейне право» призначається для підготовки фахівців галузі знань 081 «Право» спеціальності 081 «Право» з урахуванням положень Сімейного кодексу України та інших актів цивільного законодавства.

Сімейне право України - одна з основних фундаментальних дисциплін, яка вивчається у вищих навчальних закладах юридичного профілю. Предметом навчальної дисципліни «Сімейне право» є вивчення сімейних особистих немайнових та майнових відносин між подружжям, між батьками та дітьми, усиновлювачами та усиновленими, між матір'ю та батьком дитини щодо її виховання, розвитку та утримання; особистих немайнових та майнових відносин між бабою, дідом, прабабою, прадідом та внуками, правнуками, рідними братами та сестрами, мачухою, вітчимою та падчеркою, пасинком; особистих немайнових та (або) майнових відносин між іншими членами сім'ї.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Сімейне право» є формування у здобувачів освіти комплексного знання щодо предмету курсу, яке відповідає сучасним тенденціям розвитку сімейно-правових відносин.

Після вивчення дисципліни студенти повинні **знати**:

- джерела сімейного права України;
- особливості окремих інститутів сімейного права;
- сучасні тенденції розвитку сімейного законодавства України;
- поняття, класифікацію, зміст та особливості здійснення і захисту особистих немайнових та майнових прав учасників сімейних правовідносин.

Студенти повинні **уміти**:

- визначати поняття та особливості окремих видів суспільних (сімейних) відносин;
- характеризувати складові елементи окремих інститутів сімейного права;
- аналізувати особливості правового регулювання окремих інститутів сімейного права.

Навчально-методичний посібник зорієнтований на формування у студентів умінь і навичок самостійно здобувати знання. Основними видами навчальної активності студентів є поєднання лекційних та семінарських занять із систематичною самостійною роботою над підручниками, посібниками, нормативно-правовими актами, а також сприяння розвитку професійного мислення, умінь і навичок для розв'язання практичних професійних завдань.

Якісна підготовка з дисципліни «Сімейне право» передбачає самостійну роботу студента з рекомендованою літературою, нормативними актами,

оформлення сімейно-правових документів, аналіз судової практики, проведення порівняльного аналізу національного за зарубіжного законодавства. Після цього студент може приступати до підготовки доповідей, рефератів, вирішення тестів та ситуаційних задач тощо.

Вивчення дисципліни «Сімейне право» базується на знаннях і навичках, які отримали студенти з дисциплін «Теорія держави і права», «Основи римського приватного права», «Цивільне право».

Тематика лекційних занять

Тема 1. Сім'я. Загальні засади правового регулювання сімейних відносин

Питання до теми:

1. Поняття і функції сім'ї.
2. Предмет та метод сімейного права.
3. Поняття і види сімейних правовідносин. Суб'єкти сімейних правовідносин.
4. Принципи сімейного права.
5. Джерела сімейного права.

Основний зміст

Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (п.2 ст.3 СК)

Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства (п.4 ст. 3 СК).

До основних її функцій належать: репродуктивна, господарсько-економічна, виховна, рекреативна (моральна і матеріальна) та комунікативна.

Сімейне право - одна із приватних галузей права, що регулює особисті немайнові і майнові відносини між членами сім'ї: подружжям, батьками і дітьми (усиновлювачами та усиновленими), а також у визначених законом випадках і межах - між іншими родичами та іншими особами.

Крім того, сімейне право встановлює порядок та умови вступу в шлюб, припинення шлюбу, визнання його недійсним. Сімейне право також визначає форми і порядок влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Метод сімейного права - диспозитивний, тобто метод рівності учасників сімейних правовідносин.

Суб'єктами сімейних правовідносин є:

- 1) подружжя;
 - 2) батьки, діти, усиновлювачі, усиновлені;
 - 3) баба, дід, прабаба, прадід, онуки, правнуки;
- рідні брати, рідні сестри, мачуха, вітчим, падчерка, пасинок.

Об'єкти — це майнові та немайнові відносини між суб'єктами: майнові блага (речі); особисті немайнові блага; дії, в тому числі.

Змістом сімейних правовідносин є суб'єктивні сімейні права - як міра можливої поведінки суб'єкта сімейних правовідносин, так і суб'єктивний сімейний обов'язок, як міра необхідної поведінки і суб'єкта сімейних правовідносин.

Залежно від об'єкта сімейних правовідносин суб'єктивні сімейні права та обов'язки можуть мати майновий чи особистий немайновий характер.

Сімейне право здійснюється на основі відповідних **принципів**:

- 1) визнання шлюбу, зареєстрованого тільки у державному органі реєстрації актів цивільного стану;
- 2) одношлюбність;
- 3) принцип свободи і добровільності при укладенні шлюбу;
- 4) вирішення внутрішніх сімейних питань за взаємною згодою;
- 5) пріоритет сімейного виховання дітей, турботи про їх добробут і розвиток, забезпечення пріоритетного захисту їх прав та інтересів;
- 6) забезпечення пріоритетного захисту прав та інтересів непрацездатних членів сім'ї;
- 7) свобода розірвання шлюбу;
- 8) повна рівність чоловіка і жінки в особистих та майнових правах;
- 9) принцип моральності та матеріальної підтримки.

Основне джерело сімейного права – Сімейний Кодекс України від 10.01.2002р. (набув чинності 1.01.2004р.).

Сімейний кодекс України визначає засади шлюбу, особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя, підстави виникнення, зміст особистих немайнових і майнових прав та обов'язків батьків і дітей, усиновлювачів та усиновлених, інших членів сім'ї та родичів.

Тема 2. Шлюб : поняття, умови укладення та реєстрація, недійсність шлюбу

Питання до теми:

1. Поняття та ознаки шлюбу. Умови укладення шлюбу.
2. Державна реєстрація шлюбу, її правове значення.
3. Підстави та порядок визнання шлюбу недійсним.
4. Правові наслідки визнання шлюбу недійсним.

Основний зміст

Шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану.

Умовами вступу в шлюб є:

1. Досягнення шлюбного віку - для жінок і чоловіків -18 років;
2. Вільна згода жінки та чоловіка;

Жінка та чоловік можуть **одночасно перебувати лише в одному шлюбі**.

Державна реєстрація шлюбу встановлена для забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком, охорони прав та інтересів подружжя, їхніх дітей, а також в інтересах держави та суспільства.

Державна реєстрація шлюбу засвідчується **Свідоцтвом про шлюб**.

Не можуть перебувати у шлюбі між собою

1. Особи, які є родичами прямої лінії споріднення.
2. Рідні (повнорідні, неповнорідні) брат і сестра

3. У шлюбі між собою не можуть перебувати двоюрідні брат та сестра, рідні тітка, дядько та племінник, племінниця.

4. Усиновлювач та усиновлена ним дитина (такий шлюб може бути зареєстровано лише в разі скасування усиновлення).

За рішенням суду може бути надане право на шлюб між рідною дитиною усиновлювача та усиновленою ним дитиною, а також між дітьми, які були усиновлені ним.

Заява про реєстрацію шлюбу подається жінкою та чоловіком до будь-якого органу державної реєстрації актів цивільного стану за їхнім вибором.

Шлюб реєструється після спливу **одного місяця** від дня подання особами заяви про реєстрацію шлюбу.

У разі вагітності нареченої, народження нею дитини, а також якщо є безпосередня загроза для життя нареченої або нареченого, шлюб **реєструється у день подання відповідної заяви** або у **будь-який інший день за бажанням наречених** протягом одного місяця.

Якщо є відомості про наявність перешкод, реєстрація шлюбу **може бути відкладена, але не більш як на три місяці**.

Шлюб реєструється у приміщенні органу РАЦСу. За заявою наречених реєстрація шлюбу може відбутися за місцем їхнього проживання, за місцем надання стаціонарної медичної допомоги або в іншому місці, якщо вони не можуть з поважних причин прибути до органу державної реєстрації актів цивільного стану.

Присутність нареченої та нареченого в момент реєстрації їхнього шлюбу є обов'язковою.

Шлюб, який є недійсним (ст. 39).	Шлюб, який визнається недійсним за рішенням суду (ст. 40)	Шлюб, який може бути визнаний недійсним за рішенням суду (ст. 41).
1. Зареєстрований з особою, яка одночасно перебуває в іншому зареєстрованому шлюбі. 2. Зареєстрований між особами, які є родичами прямої лінії споріднення, а також між рідними братом і сестрою. 3. Зареєстрований з особою, яка визнана недієздатною. За заявою заінтересованої особи РАЦСу анулює актовий запис про шлюб , зареєстрований з вказаними особами,	1. Зареєстрований без вільної згоди жінки або чоловіка (згода особи не вважається вільною, зокрема, тоді, коли в момент реєстрації шлюбу вона страждала тяжким психічним розладом, перебувала у стані алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння, в результаті чого не усвідомлювала сповна значення своїх дій і (або) не могла керувати ними, або якщо шлюб було зареєстровано в результаті фізичного чи психічного насильства). 2. У разі його фіктивності (шлюб є фіктивним, якщо його	Якщо шлюб був зареєстрований: 1. між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною з порушенням вимог встановлених законом; 2. між двоюрідними братом та сестрою; між тіткою, дядьком та племінником, племінницею; 3. з особою, яка приховала свою тяжку хворобу або хворобу, небезпечну для другого з подружжя і (або) їхніх нащадків; 4. з особою, яка не досягла шлюбного віку і якій не було надано права на шлюб.

	<p>укладено жінкою та чоловіком або одним із них без наміру створення сім'ї та набуття прав та обов'язків подружжя).</p> <p>Шлюб не може бути визнаний недійсним, якщо на момент розгляду справи судом відпали обставини, які засвідчували відсутність згоди особи на шлюб або її небажання створити сім'ю.</p>	<p>При вирішенні справи про визнання шлюбу недійсним суд бере до уваги, наскільки цим шлюбом порушені права та інтереси особи, тривалість спільного проживання подружжя, характер їхніх взаємин, а також інші обставини, що мають істотне значення.</p> <p>Шлюб не може бути визнаний недійсним у разі вагітності дружини або народження дитини, а також той, хто не досяг шлюбного віку, досяг його або йому було надано право на шлюб.</p>
--	--	---

Правові наслідки недійсності шлюбу:

1. У осіб, що його уклали не виникає прав і обов'язків подружжя прав та обов'язків подружжя;

Правові наслідки, що застосовуються до особи, яка знала про перешкоди до реєстрації шлюбу і приховала їх від другої сторони і (або) від органу РАЦСу:

2. Майно набуте протягом недійсного шлюбу вважається таким, що належить їм на праві спільної часткової власності (озмір часток визначається відповідно до участі осіб у придбанні цього майна своєю працею та коштами);

3. Аліменти одержувані особою вважаються такими, що набуті без достатньої правової підстави і підлягає поверненню, але не більш як за останні три роки;

4. Особа, яка поселилася у житлове приміщення іншої особи у зв'язку з реєстрацією з нею недійсного шлюбу, не набула права на проживання у ньому і може бути виселена;

5. Особа, яка у зв'язку з реєстрацією недійсного шлюбу змінила своє прізвище, вважається такою, що іменується цим прізвищем без достатньої правової підстави.

Особливі правові наслідки недійсності шлюбу:

Якщо особа **не знала і не могла знати** про перешкоди до реєстрації шлюбу, вона має право:

1) на поділ майна, набутого у недійсному шлюбі, як спільної сумісної власності подружжя;

2) на проживання у житловому приміщенні, в яке вона поселилася у зв'язку з недійсним шлюбом;

3) на аліменти;

4) на прізвище, яке вона обрала при реєстрації шлюбу.

Тема 3. Припинення шлюбу. Режим окремого проживання подружжя

Питання до теми:

1. Поняття і підстави припинення шлюбу.
2. Порядок розірвання шлюбу в судовому порядку.
3. Порядок розірвання шлюбу в адміністративному порядку
4. Правові наслідки припинення шлюбу.
5. Інститут сепарації (окремого проживання подружжя).

Основний зміст

Шлюб припиняється внаслідок смерті одного з подружжя, оголошення його померлим або внаслідок його розірвання.

Шлюб припиняється внаслідок його розірвання:

Органом РАЦСу за спільною заявою подружжя, яке не має дітей	Органом РАЦСу за заявою одного з подружжя	Судом за спільною заявою подружжя, яке має дітей	Судом на підставі позову одного із подружжя
Орган РАЦСу складає актовий запис про розірвання шлюбу після спливу одного місяця від дня подання такої заяви, якщо вона не була відкликана	У випадках, якщо другий із подружжя: 1) визнаний безвісно відсутнім; 2) визнаний неіснуючим.	Подружжя, яке має дітей, має право подати до суду заяву про розірвання шлюбу разом із письмовим договором про те, з ким із них будуть проживати діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також про умови здійснення ним права на особисте виховання дітей. Договір між подружжям про розмір аліментів на дитину має бути нотаріально посвідчений. У разі невиконання цього договору аліменти можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса. Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу, після спливу одного місяця від дня подання заяви, у випадках, якщо буде встановлено, що заява про розірвання шлюбу відповідає дійсній волі	Позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків , коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки злочину, щодо другого з подружжя або дитини або у випадку, якщо батьківство зачатої або народженої дитини до одного року дитини визнане іншою особою або за рішенням суду відомості про чоловіка як батька дитини виключено із актового запису про народження дитини.

		дружини та чоловіка і що після розірвання шлюбу не будуть порушені їхні особисті та майнові права, а також права їхніх дітей. шлюбу.	
--	--	--	--

За заявою подружжя або позовом одного з них суд може постановити рішення про встановлення для подружжя **режиму окремого проживання** у разі неможливості чи небажання дружини і (або) чоловіка проживати спільно.

Режим окремого проживання припиняється у разі поновлення сімейних відносин або за рішенням суду на підставі заяви одного з подружжя.

Встановлення режиму окремого проживання не припиняє прав та обов'язків подружжя, які встановлені Сімейним Кодексом і які дружина та чоловік мали до встановлення цього режиму, а також прав та обов'язків, які встановлені шлюбним договором.

Правовими наслідками встановлення режиму окремого проживання:

1) майно, набуте в майбутньому дружиною та чоловіком, не вважатиметься набутиим у шлюбі;

2) дитина, народжена дружиною після спливу десяти місяців, не вважатиметься такою, що походить від її чоловіка.

Тема 4. Особисті немайнові відносини подружжя

Питання до теми:

1. Поняття і ознаки особистих немайнових відносин подружжя.
2. Види особистих немайнових відносин подружжя.

Основний зміст

Особистими немайновими правовідносинами подружжя є врегульовані нормами сімейного права відносини з приводу особистих немайнових благ та інтересів осіб, що перебувають в шлюбі.

До них відносять:

- Право на батьківство;
- Право на материнство;
- Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності;
- Право дружини та чоловіка на фізичний та духовний розвиток;
- Право дружини та чоловіка на зміну прізвища;
- Право дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї;
- Обов'язок подружжя турбуватися про сім'ю;

- Право дружини та чоловіка на свободу та особисту недоторканність;
- Право дружини та чоловіка на вільний вибір місця свого проживання;
- Право кожного з подружжя на припинення шлюбних відносини.

Тема 5. Правовий режим майна подружжя

Питання до теми:

1. Характеристика майнових відносин подружжя.
2. Правовий режим власності подружжя.
3. Особливості правового режиму окремих об'єктів у складі майна подружжя.
4. Розпорядження спільним майном подружжя.
5. Договір як регулятор майнових відносин подружжя.
6. Поділ майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Основний зміст

Право особистої приватної власності дружини та чоловіка	Право спільної сумісної власності
<p>Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) майно, набуте нею, ним до шлюбу; 2) майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування; 3) майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але за кошти, які належали їй, йому особисто; 4) речі індивідуального користування, в тому числі коштовності, навіть тоді, коли вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя; 5) житло, набуте нею, ним за час шлюбу внаслідок його приватизації відповідно до Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду»; 6) премії, нагороди, які вона, він одержали за особисті заслуги. (Суд може визнати за другим з подружжя право на частку цієї премії, нагороди, якщо буде встановлено, що він своїми діями (ведення домашнього господарства, виховання дітей тощо) сприяв її одержанню; 7) кошти, одержані як відшкодування за втрату (пошкодження) речі, яка їй, йому 	<p>Майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу). Об'єктами права спільної сумісної власності є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1). заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, одержані одним із подружжя; 2) то гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за договором укладеним одним із подружжя в інтересах сім'ї; 3) речі для професійних занять (музичні інструменти, оргтехніка, лікарське обладнання тощо), придбані за час шлюбу для одного з подружжя; <p>Якщо майно дружини, чоловіка за час шлюбу істотно збільшилося у своїй вартості внаслідок спільних трудових чи грошових затрат або затрат другого з подружжя, або один із подружжя своєю</p>

<p>належала, а також як відшкодування завданої їй, йому моральної шкоди;</p> <p>8) страхові суми, одержані нею, ним за обов'язковим особистим страхуванням, а також за добровільним особистим страхуванням, якщо страхові внески сплачувалися за рахунок коштів, що були особистою приватною власністю кожного з них.</p>	<p>працею і (або) коштами брав участь в утриманні майна, належного другому з подружжя, в управлінні цим майном чи догляді за ним, то дохід (приплід, дивіденди), одержаний від цього майна, воно у разі спору може бути визнане за рішенням суду об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.</p>
<p>Здійснення дружиною, чоловіком права особистої приватної власності</p> <p>Той із подружжя, хто є власником майна, визначає режим володіння та користування ним з урахуванням інтересів сім'ї, насамперед дітей.</p> <p>При розпорядженні своїм майном дружина, чоловік зобов'язані враховувати інтереси дитини, інших членів сім'ї, які відповідно до закону мають право</p>	<p>Здійснення подружжям права спільної сумісної власності</p> <p>Дружина та чоловік розпоряджаються об'єктами права спільної сумісної власності подружжя, за взаємною згодою мають рівні права на володіння, користування і розпорядження ними, якщо інше не встановлено домовленістю між ними.</p> <p>Розірвання шлюбу не припиняє права спільної сумісної власності на майно, набуте за час шлюбу. Розпорядження таким майном, після розірвання шлюбу здійснюється співвласниками виключно за взаємною згодою, відповідно до Цивільного кодексу України</p> <p>Дружина і чоловік мають право розділити майно за взаємною згодою. У разі поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними, якщо інше не визначено домовленістю між ними або шлюбним договором.</p> <p>При вирішенні спору про поділ майна суд може відступити від засади рівності часток подружжя за обставин, що мають істотне значення, зокрема якщо один із них не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї, ухилявся від участі в утриманні дитини (дітей), приховав, знищив чи пошкодив спільне майно, витрачав його на шкоду інтересам сім'ї.</p> <p>За рішенням суду частка майна дружини, чоловіка може бути збільшена, якщо з нею, ним проживають діти, а також непрацездатні повнолітні син, дочка, за умови, що розмір аліментів, які вони одержують, недостатній для забезпечення їхнього фізичного, духовного розвитку та лікування.</p>

	<p>Способи та порядок поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя</p> <p>Майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, ділиться між ними в натурі.</p> <p>Якщо дружина та чоловік не домовилися про порядок поділу майна, спір може бути вирішений судом. При цьому суд бере до уваги інтереси дружини, чоловіка, дітей та інші обставини, що мають істотне значення. Неподільні речі присуджуються одному з подружжя, якщо інше не визначено домовленістю між ними.</p> <p>Речі для професійних занять присуджуються тому з подружжя, хто використовував їх у своїй професійній діяльності. Вартість цих речей враховується при присудженні іншого майна другому з подружжя.</p> <p>Присудження одному з подружжя грошової компенсації замість його частки у праві спільної сумісної власності на майно, зокрема на житловий будинок, квартиру, земельну ділянку, допускається лише за його згодою, крім випадків, передбачених Цивільним кодексом України. Присудження одному з подружжя грошової компенсації можливе за умови попереднього внесення другим із подружжя відповідної грошової суми на депозитний рахунок суду.</p>
--	--

Тема 6. Зобов'язання подружжя по утриманню.

Питання до теми:

1. Поняття, особливості та види зобов'язань по утриманню.
2. Способи надання утримання. Розмір аліментів.
3. Припинення права на утримання або обмеження його певним строком.
4. Договори подружжя про надання утримання.

Основний зміст

Дружина, чоловік повинні матеріально підтримувати один одного.

Право на утримання у одного із подружжя виникає за таких умов:

- 1) непрацездатність (пенсійний вік, встановлений законом, або інвалідність I, II чи III групи);
- 2) потреба в матеріальній допомозі (заробітна плата, пенсія, доходи від використання майна, інші доходи не забезпечують прожиткового мінімуму, встановленого законом);
- 3) гідна поведінка у шлюбних відносинах;
- 4) спроможність другого з подружжя надавати матеріальну допомогу.

Права на утримання не має той із подружжя, хто негідно поведився у шлюбних відносинах, а також той, хто став непрацездатним у зв'язку із вчиненням ним умисного кримінального правопорушення, якщо це встановлено судом.

Розірвання шлюбу не припиняє права особи на утримання, яке виникло у неї за час шлюбу. При цьому особа має право на утримання, якщо вона стала непрацездатною чи інвалідом (інвалідність повинна бути результатом протиправної поведінки щодо неї колишнього з подружжя під час шлюбу) до розірвання шлюбу або протягом одного року від дня розірвання шлюбу і потребує матеріальної допомоги і якщо її колишній чоловік або дружина може надавати матеріальну допомогу.

Якщо на момент розірвання шлюбу жінці або чоловікові до досягнення встановленого законом пенсійного віку залишилося **не більш як п'ять років**, вона, він матимуть право на утримання після досягнення цього пенсійного віку, **за умови, що у шлюбі вони спільно проживали не менш як десять років.**

Право на утримання у зв'язку з розірванням шлюбу має один із подружжя і тоді, коли він є **працездатним**, але у зв'язку з вихованням дитини, веденням домашнього господарства, піклуванням про членів сім'ї, хворобою або іншими обставинами, що мають істотне значення, не мав можливості одержати освіту, працювати, зайняти відповідну посаду, він що потребує матеріальної допомоги і що колишній чоловік, колишня дружина може надавати матеріальну допомогу. **Право на утримання у цьому випадку триває протягом трьох років від дня розірвання шлюбу.**

Утримання одному з подружжя надається другим із подружжя у **натуральній або грошовій формі за їхньою згодою.**

За рішенням суду аліменти присуджуються одному з подружжя, як правило, у **грошовій формі**. Аліменти присуджуються одному з подружжя у **частці від заробітку (доходу)** другого з подружжя і (або) у **твердій грошовій сумі**.

Розмір аліментів одному з подружжя суд визначає з урахуванням можливості одержання утримання від повнолітніх дочки, сина, батьків та з урахуванням інших обставин, що мають істотне значення. Розмір аліментів, визначений судом, може бути згодом змінений за рішенням суду за позовною заявою платника або одержувача аліментів у разі зміни їхнього матеріального і (або) сімейного стану.

Аліменти сплачуються **щомісячно** і за взаємною згодою аліменти можуть бути сплачені наперед. Якщо платник аліментів виїжджає на постійне місце проживання у державу, з якою Україна не має договору про надання правової допомоги, аліменти можуть бути сплачені наперед за час, визначений домовленістю подружжя, а у разі спору - за рішенням суду.

Подружжя має право укласти **договір про надання утримання** одному з них, у якому визначити умови, розмір та строки виплати аліментів. Договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується.

Припинення права на утримання:

- 1) у разі поновлення працездатності;
- 2) у разі реєстрації з ним повторного шлюбу.

Право одного з подружжя на аліменти, які були присуджені за рішенням суду, може бути припинене за рішенням суду, якщо буде встановлено, що:

- 1) одержувач аліментів перестав потребувати матеріальної допомоги;
- 2) платник аліментів неспроможний надавати матеріальну допомогу.

Рішенням суду може бути позбавлено одного з подружжя права на утримання або обмежено його строком, якщо:

- 1) подружжя перебувало в шлюбних відносинах нетривалий час;
- 2) непрацездатність того з подружжя, хто потребує матеріальної допомоги, виникла в результаті вчинення ним умисного кримінального правопорушення;
- 3) непрацездатність або тяжка хвороба того з подружжя, хто потребує матеріальної допомоги, була прихована від другого з подружжя при реєстрації шлюбу;
- 4) одержувач аліментів свідомо поставив себе у становище такого, що потребує матеріальної допомоги.

Дружина має право на утримання від чоловіка під час вагітності та від чоловіка - батька дитини до досягнення дитиною трьох років, а якщо дитина має вади фізичного або психічного розвитку, до досягнення дитиною шести років.

Таке право дружина має незалежно від того, чи вона працює, та незалежно від її матеріального становища, за умови, що чоловік може надавати матеріальну допомогу.

Право дружини на утримання припиняється в разі припинення вагітності, народження дитини мертвою або якщо дитина передана на виховання іншій особі, а також у разі смерті дитини.

Чоловік, з яким проживає дитина, має право на утримання від дружини - матері дитини до досягнення дитиною трьох років а якщо дитина має вади фізичного або психічного розвитку, до досягнення дитиною шести років. Таке право чоловік має незалежно від того, чи він працює, та незалежно від його матеріального становища, за умови, що дружина може надавати матеріальну допомогу. Право чоловіка на утримання, припиняється, якщо дитина передана на виховання іншій особі, а також у разі смерті дитини.

Якщо один із подружжя, в тому числі і працездатний, проживає з дитиною-інвалідом, яка не може обходитися без постійного стороннього догляду, і опікується нею, він має право на утримання за умови, що другий з подружжя може надавати матеріальну допомогу. Таке право триває протягом всього часу

проживання з дитиною-інвалідом та опікування нею і не залежить від матеріального становища того з батьків, з ким вона проживає.

Тема 7. Шлюбний договір.

Питання до теми:

1. Поняття і правова природа шлюбного договору.
2. Сторони, порядок укладення та форма шлюбного договору.
3. Зміст шлюбного договору.
4. Підстави, порядок та правові наслідки зміни умов, недійсності або припинення шлюбного договору.

Основний зміст

Шлюбний договір – це договір, який укладається між особами, що подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям, на основі рівності та взаємної волі сторін, для регулювання майнових відносин в шлюбі та в разі його розірвання.

Право на укладення шлюбного договору мають особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжя.

Шлюбний договір регулює майнові відносини між подружжям, визначаючи їхні майнові права та обов'язки, а також майнові права та обов'язки подружжя як батьків.

Шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми.

Шлюбний договір не може зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені чинним законодавством, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище.

Шлюбний договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується.

Шлюбний договір може бути строковим та безстроковим, окрім того можуть бути встановлено строки тривалості окремих прав та обов'язків.

Тема 8. Визначення походження дітей.

Питання до теми:

1. Походження як підстава правовідносин між батьками та дітьми. Реєстрація народження дитини.
2. Походження дитини, батьки якої не перебувають в шлюбі між собою

3. Встановлення факту батьківства (материнства) та оспорювання запису про батьківство (материнство).

Основний зміст

Права та обов'язки матері, батька і дитини ґрунтуються на походженні дитини від них, засвідченому органом РАЦСу в порядку, встановленому законом.

Дитина, яка **зачата і (або) народжена у шлюбі, походить від подружжя**. Її походження визначається на підставі Свідоцтва про шлюб та документа закладу охорони здоров'я про народження дружиною дитини. Окрім того, дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя.

У разі народження дружиною дитини, зачатої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, здійснених за письмовою згодою її чоловіка, він записується батьком дитини. У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя. Подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Якщо мати та батько дитини **не перебувають у шлюбі між собою**, походження дитини від матері визначається на підставі документа закладу охорони здоров'я про народження нею дитини. В цьому разі походження дитини від батька визначається:

За заявою матері та батька дитини	За рішенням суду
<p>Походження дитини від батька визначається за заявою жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою. Така заява може бути подана як до, так і після народження дитини до органу РАЦСу.</p> <p>Якщо заява про визнання батьківства не може бути подана особисто, вона може бути подана через представника або надіслана поштою, за умови її нотаріального засвідчення. Повноваження представника мають бути нотаріально засвідчені.</p>	<p>Батьківство щодо дитини може бути визнане за рішенням суду.</p> <p>Підставою для визнання батьківства є будь-які відомості, що засвідчують походження дитини від певної особи, зібрані відповідно до Цивільного процесуального кодексу України.</p> <p>Позов про визнання батьківства може бути пред'явлений:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) матір'ю; 2) особою, яка вважає себе батьком дитини; 3) опікуном або піклувальником дитини; 4) особою, яка утримує та виховує дитину, самою дитиною, яка досягла Кодексу.

Особа, яка записана батьком дитини має право оспорити своє батьківство, пред'явивши позов про виключення запису про нього як батька з актового запису про народження дитини. У разі доведення відсутності кровного споріднення між особою, яка записана батьком, та дитиною суд постановляє рішення про

виключення відомостей про особу як батька дитини з актового запису про її народження. Оспорювання батьківства можливе лише після народження дитини і до досягнення нею повноліття і неможливе у разі смерті дитини.

Якщо той, хто записаний батьком дитини, помер до народження дитини, оспорити його батьківство мають право його спадкоємці, за умови подання ним за життя до нотаріуса заяви про невизнання свого батьківства. Якщо той, хто записаний батьком дитини, помер після пред'явлення ним позову про виключення свого імені як батька з актового запису про народження дитини, позовну заяву можуть підтримати в суді його спадкоємці. Якщо через поважні причини особа не знала про те, що записана батьком дитини, і померла, оспорити батьківство можуть її спадкоємці: дружина, батьки та діти.

Жінка, яка народила дитину у шлюбі, має право оспорити батьківство свого чоловіка, пред'явивши позов про виключення запису про нього як батька дитини з актового запису про народження дитини. Вимога матері про виключення запису про її чоловіка як батька дитини з актового запису про народження дитини може бути задоволена лише у разі подання іншою особою заяви про своє батьківство.

Жінка, яка записана матір'ю дитини, може оспорити своє материнство.

Жінка, яка вважає себе матір'ю дитини, має право пред'явити позов до жінки, яка записана матір'ю дитини, про визнання свого материнства.

Тема 9. Особисті немайнові правовідносини батьків та дітей.

Питання до теми:

1. Поняття та ознаки особистих немайнових правовідносин батьків та дітей.
2. Право дитини на ім'я.
3. Захист прав та інтересів дитини.
4. Спори батьків щодо виховання дітей та визначення їх місця проживання.
5. Підстави порядок та наслідки позбавлення батьківських прав.
6. Підстави, порядок та правові наслідки відібрання дітей без позбавлення батьківських прав.

Основний зміст

Відповідно до норм чинного законодавства мати і батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою.

Батьки зобов'язані :

1. Забрати дитину з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я
2. Обов'язок батьків зареєструвати народження дитини в органі державної реєстрації актів цивільного стану

3. Виховувати дитину в душі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини.

4. Піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток.

5. Забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя.

6. Поважати дитину.

Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини та фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини.

Права батьків щодо виховання дитини:

1. Право на особисте виховання дитини.

2. Право залучати до виховання дитини інших осіб, передавати її на виховання фізичним та юридичним особам.

3. Право обирати форми та методи виховання, крім тих, які суперечать закону, моральним засадам суспільства.

4. Право на безперешкодне спілкування з дитиною, крім випадків, коли таке право обмежене законом.

Зверніть увагу!

Той із батьків, з яким за рішенням суду визначено або висновком органів опіки та піклування підтверджено місце проживання дитини, крім того з батьків, до якого застосовуються заходи примусового виконання рішення про встановлення побачення з дитиною та про усунення перешкод у побаченні з дитиною, самостійно вирішує питання тимчасового виїзду за межі України на строк, що не перевищує одного місяця, з метою лікування, навчання, участі дитини в дитячих змаганнях, фестивалях, наукових виставках, учнівських олімпіадах та конкурсах, екологічних, технічних, мистецьких, туристичних, дослідницьких, спортивних заходах, оздоровлення та відпочинку дитини за кордоном, у тому числі у складі організованої групи дітей, та у разі, якщо йому відомо місце проживання іншого з батьків, який не ухиляється та належно виконує батьківські обов'язки, інформує його шляхом надсилання рекомендованого листа про тимчасовий виїзд дитини за межі України, мету виїзду, державу прямування та відповідний часовий проміжок перебування у цій державі.

Той із батьків, з яким за рішенням суду визначено або висновком органів опіки та піклування підтверджено місце проживання дитини, самостійно вирішує питання тимчасового виїзду за межі України на строк до одного місяця та більше з метою лікування, навчання, участі дитини в дитячих змаганнях, фестивалях, наукових виставках, учнівських олімпіадах та конкурсах, екологічних, технічних, мистецьких, туристичних, дослідницьких, спортивних заходах, оздоровлення та відпочинку дитини за кордоном, у тому числі у складі організованої групи дітей, у разі:

1) наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за чотири місяці, підтвердженої довідкою про наявність заборгованості зі сплати аліментів;

2) наявності заборгованості зі сплати аліментів, підтвердженої довідкою про наявність заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три місяці, якщо аліменти сплачуються на утримання дитини з інвалідністю, дитини, яка хворіє на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісне орфанне захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, або на утримання дитини, яка отримала тяжкі травми, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, що підтверджується документом, виданим лікарсько-консультативною комісією лікувально-профілактичного закладу в порядку та за формою, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

Той із батьків, хто проживає окремо від дитини, який не ухиляється та належно виконує батьківські обов'язки, не має заборгованості зі сплати аліментів, звертається рекомендованим листом із повідомленням про вручення до того з батьків, з яким проживає дитина, за наданням згоди на виїзд дитини за межі України з метою лікування, навчання, участі дитини в дитячих змаганнях, фестивалях, наукових виставках, учнівських олімпіадах та конкурсах, екологічних, технічних, мистецьких, туристичних, дослідницьких, спортивних заходах, оздоровлення та відпочинку дитини за кордоном, у тому числі в складі організованої групи дітей.

У разі ненадання тим із батьків, з яким проживає дитина, нотаріально посвідченої згоди на виїзд дитини за кордон із зазначеною метою, у десятиденний строк з моменту повідомлення про вручення рекомендованого листа, той із батьків, хто проживає окремо від дитини та у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів, має право звернутися до суду із заявою про надання дозволу на виїзд дитини за кордон без згоди другого з батьків.

Довідка про наявність заборгованості зі сплати аліментів видається органом державної виконавчої служби, приватним виконавцем у порядку, встановленому законом.

5. Право на самозахист своєї дитини, повнолітніх дочки та сина.

6. Право звертатися до суду, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за захистом прав та інтересів дитини, а також непрацездатних сина, дочки як їх законні представники без спеціальних на те повноважень.

7. Право батьків на відібрання малолітньої дитини від інших осіб

8. Право батьків на визначення місця проживання дитини

Питання виховання дитини вирішується батьками спільно. Той із батьків, хто проживає окремо від дитини, зобов'язаний брати участь у її вихованні і має

право на особисте спілкування з нею, а той із батьків, з ким проживає дитина, не має права перешкоджати тому з батьків, хто проживає окремо, спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини.

Мати або батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він:

1) не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування;

2) ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини;

3) жорстоко поводяться з дитиною;

4) є хронічними алкоголіками або наркоманами;

5) вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва;

б) засуджені за вчинення умисного злочину щодо дитини.

Мати чи батько можуть бути позбавлені батьківських прав щодо усіх своїх дітей або когось із них.

Право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав мають один з батьків, опікун, піклувальник, особа, в сім'ї якої проживає дитина, заклад охорони здоров'я, навчальний або інший дитячий заклад, в якому вона перебуває, орган опіки та піклування, прокурор, а також сама дитина, яка досягла чотирнадцяти років.

Правові наслідки позбавлення батьківських прав

Особа, позбавлена батьківських прав:

1) втрачає особисті немайнові права щодо дитини та звільняється від обов'язків щодо її виховання;

2) перестає бути законним представником дитини;

3) втрачає права на пільги та державну допомогу, що надаються сім'ям з дітьми;

4) не може бути усиновлювачем, опікуном та піклувальником;

5) не може одержати в майбутньому тих майнових прав, пов'язаних із батьківством, які вона могла б мати у разі своєї непрацездатності (право на утримання від дитини, право на пенсію та відшкодування шкоди у разі втрати годувальника, право на спадкування);

б) втрачає інші права, засновані на спорідненості з дитиною.

Особа, позбавлена батьківських прав, **не звільняється від обов'язку щодо утримання дитини.**

Мати чи батько, позбавлені батьківських прав, мають право на звернення до суду з позовом про поновлення батьківських прав. Поновлення батьківських прав неможливе, якщо дитина була усиновлена і усиновлення не скасоване або не визнане недійсним судом. Таке поновлення неможливе, якщо на час розгляду справи судом дитина досягла повноліття.

Суд перевіряє, наскільки змінилася поведінка особи, позбавленої батьківських прав, та обставини, що були підставою для позбавлення батьківських прав, і постановляє рішення відповідно до інтересів дитини.

Тема 10. Майнові правовідносини батьків та дітей

Питання до теми:

1. Правовідносини батьків та дітей з приводу майна. Особливості управління майном дітей.
2. Підстави виникнення зобов'язань по утриманню батьками дітей та повнолітніх непрацездатних сина та доньки.
3. Підстави виникнення зобов'язань по утриманню батьків повнолітніми синами та доньками.

Основний зміст

Батьки і діти, зокрема ті, які спільно проживають, можуть бути **самостійними власниками** майна, а майно, набуте батьками і дітьми за рахунок їхньої спільної праці чи спільних коштів, належить їм на **праві спільної сумісної власності**.

Діти мають право на виділ у натурі майна, що є у спільній сумісній власності батьків і дітей.

У разі виділу частки із майна, що є у спільній сумісній власності, вважається, що частки кожного із співвласників у праві спільної сумісної власності є рівними, якщо інше не встановлено домовленістю між ними, законом або рішенням суду.

Якщо виділ у натурі частки із спільного майна є неможливим, діти, які мають право на виділ частки із майна у натурі, мають право на одержання від інших співвласників грошової або іншої матеріальної компенсації вартості його частки.

Майно, придбане батьками або одним із них для забезпечення розвитку, навчання та виховання дитини (одяг, інші речі особистого вжитку, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо), є **власністю дитини**.

Батьки управляють майном, належним малолітній дитині, без спеціального на те повноваження. Батьки зобов'язані дбати про збереження та використання майна дитини в її інтересах. Якщо малолітня дитина може самостійно визначити свої потреби та інтереси, батьки здійснюють управління її майном, враховуючи такі потреби та інтереси.

Батьки малолітньої дитини не мають права без дозволу органу опіки та піклування вчиняти такі правочини щодо її майнових прав:

1. укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, в тому числі договори щодо поділу або обміну житлового будинку, квартири;
2. видавати письмові зобов'язання від імені дитини;
3. відмовлятися від майнових прав дитини.

Батьки мають право дати згоду на вчинення неповнолітньою дитиною правочинів, передбачених частиною другою цієї статті, лише з дозволу органу опіки та піклування.

Дозвіл на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини надається органом опіки та піклування **після перевірки**, що проводиться протягом одного місяця, і лише в **разі гарантування збереження права дитини на житло**.

Батьки вирішують питання про управління майном дитини спільно, якщо інше не передбачено договором між ними. Спори, які виникають між батьками щодо управління майном дитини, можуть вирішуватися органом опіки та піклування або судом.

Після припинення управління батьки зобов'язані повернути дитині майно, яким вони управляли, а також доходи від нього.

Неналежне виконання батьками своїх обов'язків щодо управління майном дитини є підставою для покладення на них обов'язку **відшкодувати завдану їй матеріальну шкоду та повернути доходи, одержані від управління її майном.**

Дохід, одержаний від використання майна малолітньої дитини, батьки мають право використовувати на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби сім'ї.

Аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини. Той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається аліментами виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини.

Неповнолітня дитина має право брати участь у розпорядженні аліментами, одержаними на її утримання. Окрім того, неповнолітня дитина має право на самостійне одержання аліментів та розпорядження ними відповідно до Цивільного кодексу України.

Батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття.

Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними. **За домовленістю** між батьками дитини той із них, хто проживає окремо від дитини, може брати участь у її утриманні **в грошовій і (або) натуральній формі.**

За рішенням суду кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються у частці від доходу її матері, батька або у твердій грошовій сумі за вибором того з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина. Спосіб стягнення аліментів, визначений рішенням суду, змінюється за рішенням суду за позовом одержувача аліментів.

Якщо місце проживання чи перебування батьків невідоме, або вони ухиляються від сплати аліментів, або не мають можливості утримувати дитину, дитині призначається **тимчасова державна допомога** з урахуванням матеріального стану сім'ї, у якій виховується дитина. Виплата тимчасової державної допомоги здійснюється **за рахунок коштів Державного бюджету України**. Суми наданої дитині тимчасової державної допомоги підлягають стягненню з платника аліментів до Державного бюджету України у судовому порядку.

При визначенні розміру аліментів суд враховує:

- 1) стан здоров'я та матеріальне становище дитини;
- 2) стан здоров'я та матеріальне становище платника аліментів;

3) наявність у платника аліментів інших дітей, непрацездатних чоловіка, дружини, батьків, дочки, сина;

3-1) наявність на праві власності, володіння та/або користування у платника аліментів майна та майнових прав, у тому числі рухомого та нерухомого майна, грошових коштів, виключних прав на результати інтелектуальної діяльності, корпоративних прав;

3-2) доведені стягувачем аліментів витрати платника аліментів, у тому числі на придбання нерухомого або рухомого майна, сума яких перевищує десятикратний розмір прожиткового мінімуму для працездатної особи, якщо платником аліментів не доведено джерело походження коштів;

4) інші обставини, що мають істотне значення.

Розмір аліментів має бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини.

Мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Той з батьків, з кого присуджено стягнення аліментів на дитину, а також той з батьків, до кого вимога про стягнення аліментів не була подана, зобов'язані **брати участь у додаткових витратах на дитину**, що викликані особливими обставинами (розвитком здібностей дитини, її хворобою, каліцтвом тощо). Додаткові витрати на дитину можуть фінансуватися наперед або покриватися після їх фактичного понесення разово, періодично або постійно.

Батьки за рішенням суду можуть бути звільнені від обов'язку утримувати дитину, якщо дохід дитини набагато перевищує дохід кожного з них і забезпечує повністю її потреби.

Батьки мають право укласти договір про сплату аліментів на дитину, у якому визначити розмір та строки виплати. Умови договору не можуть порушувати права дитини. Договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується. У разі невиконання одним із батьків свого обов'язку за договором аліменти з нього можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса.

Влаштування дитини до закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу не припиняє стягнення аліментів на користь того з батьків, з ким до цього проживала дитина, якщо вони витрачаються за цільовим призначенням. Якщо батьки не беруть участі в утриманні дитини, влаштованої до державного або комунального закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу, аліменти на дитину можуть бути стягнуті з них на загальних підставах.

За рішенням суду аліменти можуть перераховуватися на особистий рахунок дитини у відділенні Державного ощадного банку України. На особистий рахунок дитини перераховуються також державні пенсії, інші види допомоги та відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника.

Тема 11. Окремі форми влаштування дітей – сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування

Питання до теми:

1. Поняття, правова сутність та мета встановлення опіки та піклування.
2. Роль органів держави у відносинах опіки та піклування.
3. Порядок встановлення та припинення опіки (піклування).
4. Особи, які можуть бути опікунами (піклувальниками).
5. Патронат.
6. Прийомна сім'я.
7. Дитячий будинок сімейного типу.

Основний зміст

Опіка та піклування	Патронат	Прийомна сім'я	Дитячий будинок сімейного типу
<p>Опіка та піклування встановлюється над дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування</p> <p>Опіка встановлюється над дитиною, яка не досягла чотирнадцяти років, а піклування - над дитиною у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.</p> <p>Якщо дитина постійно проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, функції опікуна та піклувальника щодо неї покладаються на адміністрацію цих закладів.</p> <p>Опіка та піклування встановлюється органами опіки та піклування або судом.</p>	<p>За договором про патронат орган опіки та піклування передає дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, на виховання у сім'ю іншої особи (патронатного вихователя) до досягнення дитиною повноліття, за плату.</p> <p>На передачу дитини у сім'ю патронатного вихователя потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку, що може її висловити.</p> <p>За виховання дитини патронатному вихователю встановлюється плата, розмір якої визначається за його домовленістю з органом опіки та піклування.</p> <p>Патронатний вихователь зобов'язаний:</p>	<p>Прийомна сім'я - сім'я, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.</p> <p>Прийомні батьки - подружжя або особа, яка не перебуває у шлюбі, які взяли для спільного проживання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.</p> <p>Прийомні батьки несуть обов'язки по вихованню та розвитку дітей.</p> <p>Прийомні діти - діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї.</p> <p>Прийомні діти проживають і</p>	<p>Дитячий будинок сімейного типу - окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.</p> <p>Батьки-вихователі - подружжя або окрема особа, що не перебуває у шлюбі, які взяли дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, для виховання та спільного проживання. Батьки-вихователі несуть обов'язки по вихованню та розвитку дітей. Батькам-вихователям для потреб дитячого будинку сімейного типу позачергово надається обладнаний індивідуальний житловий будинок або</p>

	<p>1) забезпечити дитину житлом, одягом, харчуванням тощо;</p> <p>2) створити дитині умови для навчання, фізичного та духовного розвитку;</p> <p>3) захищати дитину, її права та інтереси як опікун або піклувальник, без спеціальних на те повноважень.</p>	<p>виховуються у прийомній сім'ї до досягнення 18-річного віку, а в разі навчання у професійно-технічних, вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації - до його закінчення.</p> <p>За прийомними дітьми зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вони мали до влаштування до прийомної сім'ї.</p> <p>Прийомні діти мають право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами, крім випадків, коли це може завдати шкоди їхньому життю, здоров'ю та моральному вихованню.</p>	<p>багатокімнатна квартира за нормами, встановленими законодавством.</p> <p>Вихованцями дитячогобудинку сімейного типу є діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування.</p> <p>Вихованці проживають і виховуються у дитячому будинку сімейного типу до досягнення 18-річного віку, а в разі продовження навчання у професійно-технічному, вищому навчальному закладі I-IV рівнів акредитації - до його закінчення.</p> <p>За вихованцями дитячого будинку сімейного типу зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вони мали до влаштування до дитячого будинку сімейного типу.</p> <p>Вихованці мають право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами, крім випадків, коли це може завдати шкоди їхньому життю, здоров'ю та моральному вихованню.</p>
--	--	---	--

Тема 12. Усиновлення

Питання до теми:

1. Поняття та сутність усиновлення.
2. Суб'єкти усиновлення.
3. Умови та порядок усиновлення.
4. Таємниця усиновлення.
5. Недійсність та скасування усиновлення.
6. Позбавлення усиновлювача батьківських прав.

Основний зміст

Усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду. Усиновлення дитини провадиться у її найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя.

Усиновленою може бути дитина. У виняткових випадках суд може постановити рішення про усиновлення повнолітньої особи, яка не має матері, батька або була позбавлена їхнього піклування.

Дитина, покинута в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовилися забрати з них батьки, інші родичі, може бути усиновлена після досягнення нею двомісячного віку. Дитина, яку було підкинута чи знайдено, може бути усиновлена після спливу двох місяців з часу її знайдення.

Усиновлювачем дитини може бути:

- 1) дієздатна особа віком не молодша двадцяти одного року, (за винятком, коли усиновлювач є родичем дитини);
- 2) особа, що **старша за дитину**, яку вона бажає усиновити, не менш як **на п'ятнадцять років**. У разі усиновлення повнолітньої особи різниця у віці не може бути меншою, ніж вісімнадцять років;
- 3) подружжя, а також чоловік матері дитини чи жінка батька дитини;

Не можуть бути усиновлювачами особи, які:

- 1) обмежені у дієздатності;
- 2) визнані недієздатними;
- 3) позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені;
- 4) були усиновлювачами (опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями) іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу) з їхньої вини;
- 5) перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері;
- 6) зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами;
- 7) не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу);
- 8) страждають на хвороби, перелік яких затверджений Міністерством охорони здоров'я України;

9) є іноземцями, які не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини;

10) були засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені статтями 148, 150, 150-1, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324, 442 Кримінального кодексу України, або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших злочинів;

11) за станом здоров'я потребують постійного стороннього догляду;

12) є особами без громадянства;

13) перебувають у шлюбі з особою, яка відповідно до пунктів 3-6, 8 і 10 не може бути усиновлювачем.

Крім зазначених осіб у не можуть бути усиновлювачами інші особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.

За наявності кількох осіб, які виявили бажання усиновити одну і ту ж дитину, переважне право на її усиновлення має громадянин України:

1) в сім'ї якого виховується дитина;

2) який є чоловіком матері, дружиною батька дитини, яка усиновлюється;

3) який усиновлює кількох дітей, які є братами, сестрами;

4) який є родичем дитини;

5) подружжя.

Особа, яка бажає усиновити дитину, подає до суду заяву про усиновлення.

Суд, постановляючи рішення про усиновлення дитини, враховує обставини, що мають істотне значення, зокрема:

1) стан здоров'я та матеріальне становище особи, яка бажає усиновити дитину, її сімейний стан та умови проживання, ставлення до виховання дитини;

2) мотиви, на підставі яких особа бажає усиновити дитину;

3) мотиви того, чому другий із подружжя не бажає бути усиновлювачем, якщо лише один із подружжя подав заяву про усиновлення;

4) взаємовідповідність особи, яка бажає усиновити дитину, та дитини, а також те, як довго ця особа опікується вже дитиною;

5) особу дитини та стан її здоров'я;

6) ставлення дитини до особи, яка бажає її усиновити.

Правові наслідки усиновлення:

З моменту здійснення усиновлення припиняються особисті та майнові права і обов'язки між батьками та особою, яка усиновлена, а також між нею та іншими її родичами за походженням.

З моменту усиновлення виникають взаємні особисті немайнові та майнові права і обов'язки між особою, яка усиновлена (а в майбутньому - між її дітьми, внуками), та усиновлювачем і його родичами за походженням.

Усиновлення визнається недійсним за рішенням суду, якщо:

1) воно було проведене без згоди дитини та батьків, якщо така згода була необхідною;

2) усиновлювач не бажав настання прав та обов'язків, які виникають у результаті усиновлення (фіктивне усиновлення);

3) воно було проведене на підставі підроблених документів тощо.

Усиновлення може бути скасоване за рішенням суду, якщо:

1) воно суперечить інтересам дитини, не забезпечує їй сімейного виховання;

2) дитина страждає недоумством, на психічну чи іншу тяжку невиліковну хворобу, про що усиновлювач не знав і не міг знати на час усиновлення;

3) між усиновлювачем і дитиною склалися, незалежно від волі усиновлювача, стосунки, які роблять неможливими їхнє спільне проживання і виконання усиновлювачем своїх батьківських обов'язків.

Теми семінарських (практичних) занять

Тема 1. Сім'я. Загальні засади правового регулювання сімейних відносин

Питання до обговорення:

1. Поняття і функції сім'ї.
2. Предмет та метод сімейного права.
3. Поняття і види сімейних правовідносин. Суб'єкти сімейних правовідносин.
4. Принципи сімейного права.
5. Джерела сімейного права.

Тема 2. Шлюб – поняття, умови укладення та реєстрація. недійсність шлюбу

Питання до обговорення:

1. Поняття та ознаки шлюбу. Умови укладення шлюбу.
2. Державна реєстрація шлюбу, її правове значення.
3. Підстави та порядок визнання шлюбу недійсним.
4. Правові наслідки визнання шлюбу недійсним.

Тема 3. Припинення шлюбу. Режим окремого проживання подружжя

Питання до обговорення:

1. Поняття і підстави припинення шлюбу.
2. Порядок розірвання шлюбу в судовому порядку.
3. Порядок розірвання шлюбу в адміністративному порядку.
4. Правові наслідки припинення шлюбу.
5. Інститут сепарації (окремого проживання подружжя).

Тема 4. Особисті немайнові відносини подружжя

Питання до обговорення:

1. Поняття і ознаки особистих немайнових відносин подружжя.
2. Види особистих немайнових відносин подружжя.

Тема 5. Правовий режим майна подружжя

Питання до обговорення:

1. Характеристика майнових відносин подружжя.
2. Правовий режим власності подружжя.
3. Особливості правового режиму окремих об'єктів у складі майна подружжя.
4. Розпорядження спільним майном подружжя.
5. Договір як регулятор майнових відносин подружжя.
6. Поділ майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Тема 6. Зобов'язання подружжя по утриманню

Питання до обговорення:

1. Поняття, особливості та види зобов'язань по утриманню.
2. Способи надання утримання. Розмір аліментів.
3. Припинення права на утримання або обмеження його певним строком.
4. Договори подружжя про надання утримання.

Тема 7. Шлюбний договір

Питання до обговорення:

1. Поняття і правова природа шлюбного договору.
2. Сторони, порядок укладення та форма шлюбного договору.
3. Зміст шлюбного договору.
4. Підстави, порядок та правові наслідки зміни умов, недійсності або припинення шлюбного договору.

Тема 8. Визначення походження дітей

Питання до обговорення:

1. Походження як підстава правовідносин між батьками та дітьми.
Реєстрація народження дитини.
2. Походження дитини, батьки якої не перебувають в шлюбі між собою
3. Встановлення факту батьківства (материнства) та оспорування запису про батьківство (материнство).

Тема 9. Особисті немайнові правовідносини батьків та дітей

Питання до обговорення:

1. Поняття та ознаки особистих немайнових правовідносин батьків та дітей.
2. Право дитини на ім'я.
3. Захист прав та інтересів дитини.
4. Спори батьків щодо виховання дітей та визначення їх місця проживання.
5. Підстави порядок та наслідки позбавлення батьківських прав.
6. Підстави, порядок та правові наслідки відібрання дітей без позбавлення батьківських прав.

Тема 10. Майнові правовідносини батьків та дітей

Питання до обговорення:

1. Правовідносини батьків та дітей з приводу майна. Особливості управління майном дітей.
2. Підстави виникнення зобов'язань по утриманню батьками дітей та повнолітніх непрацездатних сина та доньки.
3. Підстави виникнення зобов'язань по утриманню батьків повнолітніми синами та доньками.

Тема 11. Окремі форми влаштування дітей – сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування

Питання до обговорення:

1. Поняття, правова сутність та мета встановлення опіки та піклування.
2. Роль органів держави у відносинах опіки та піклування.
3. Порядок встановлення та припинення опіки (піклування).
4. Особи, які можуть бути опікунами (піклувальниками).
5. Патронат.
6. Прийомна сім'я.
7. Дитячий будинок сімейного типу.

Тема 12. Усиновлення

Питання до обговорення:

1. Поняття та сутність усиновлення.
2. Суб'єкти усиновлення.
3. Умови та порядок усиновлення.
4. Таємниця усиновлення.
5. Недійсність та скасування усиновлення.
6. Позбавлення усиновлювача батьківських прав.

Тестові завдання

1. Шлюбом за Сімейним кодексом України є:

- а) посвідчений відповідним релігійним органом факт вінчання чоловіка та жінки;
- б) проживання двох осіб однієї статі разом;
- в) сімейний союз чоловіка і жінки;
- г) сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований в державному органі реєстрації актів цивільного стану;
- д) сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований в державному органі реєстрації актів громадського стану.

2. Недійсним є шлюб:

- а) між особами різної національності;
- б) між особами різної раси; в) між особами різних громадянств;
- г) між особами, які є родичами по прямій лінії споріднення;
- д) між особами різного віросповідання.

3. Шлюб визнається неукладеним у випадку:

- а) недосягнення сторонами шлюбного віку;
- б) недосягнення сторонами згоди про певні питання розподілу майна;
- в) реєстрації за відсутності нареченого чи нареченої;
- г) реєстрації в неналежному місці;
- д) реєстрації під впливом насильства.

4. Правовий статус дитини має особа до досягнення нею:

- а) 14 років;
- б) 16 років;
- в) 18 років;
- г) 21 року;
- д) 24 років.

5. Форма шлюбного договору:

- а) усна;
- б) письмова;
- в) письмова з нотаріальним посвідченням;
- г) письмова з державною реєстрацією;
- д) на вибір сторін.

6. Шлюб припиняється внаслідок:

- а) смерті одного з членів подружжя;
- б) оголошення померлим одного з членів подружжя;
- в) його розірвання;
- г) усі перелічені вище варіанти;
- д) варіанти, перелічені в пунктах а) і б).

7. Заява про реєстрацію шлюбу втрачає силу (якщо реєстрація у встановлений день не відбулася (після сплив):

- а) одного місяця;
- б) двох місяців;
- в) трьох місяців;
- г) чотирьох місяців;
- д) п'яти місяців.

8. *До якого віку батьки повинні утримувати дитину (за загальним правилом)?*
- а) До 14 років;
 - б) до 16 років;
 - в) до 18 років;
 - г) до 20 років;
 - д) до 21 року.
9. *Якщо батьки дитини проживають окремо, дитина самотійно визначає своє місце проживання у одного з батьків, якщо вона досягла:*
- а) 10 років;
 - б) 14 років;
 - в) 15 років;
 - г) 16 років;
 - д) 18 років.
10. *Яке майно належить до спільної сумісної власності подружжя?*
- а) набуте подружжям за час шлюбу;
 - б) майно, набуте дружиною, чоловіком до шлюбу;
 - в) речі індивідуального користування;
 - г) речі індивідуального користування, які належать до коштовностей.
11. *З якого моменту шлюб вважається недійсним?*
- а) З набранням законної сили рішенням суду про розлучення;
 - б) з часу укладення шлюбу;
 - в) з часу подання заяви про розірвання шлюбу;
 - г) з моменту прийняття судом рішення про розірвання шлюбу.
12. *Який шлюбний вік встановлений законодавством України?*
- а) 17 років для жінок і 18 років для чоловіків;
 - б) 18 років для жінок і 18 років для чоловіків;
 - в) 21 рік для жінок та чоловіків;
 - г) 18 років для жінок і 17 для чоловіків;
 - д) не встановлений.
13. *В якому органі необхідно укласти шлюб?*
- а) у суді;
 - б) в органах реєстрації актів цивільного стану;
 - в) у церкві;
 - г) у третейському суді;
 - д) у нотаріуса.
14. *За життя подружжя шлюб може бути припинений шляхом розірвання:*
- а) за заявою одного з подружжя;
 - б) за заявою обох з подружжя;
 - в) за заявою батьків подружжя;
 - г) за бажанням третіх осіб;
 - д) усе перераховане у пунктах а), б).
15. *Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для:*
- а) виникнення у них прав та обов'язків подружжя;
 - б) створення сім'ї та шлюбних стосунків;

- в) укладення шлюбного договору;
- г) створення сім'ї та подружжя.

16. Чи може бути підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя релігійний обряд шлюбу?

- а) Так, якщо відновлений орган реєстрації актів цивільного стану дав згоду; б) ні;
- в) так, якщо є згода державних органів або обряд відбувся до створення державних органів реєстрації актів цивільного стану;
- г) коли релігійний обряд відбувся до створення або відновлення державних органів реєстрації актів цивільного стану.

17. Одношлюбність в сімейних стосунках означає:

- а) жінка та чоловік можуть одночасно перебувати лише в одному шлюбі;
- б) жінка та чоловік мають право на повторний шлюб лише після припинення попереднього шлюбу;
- в) жінка та чоловік шлюб укладають лише один раз;
- г) усе перераховане в пунктах а), б).

18. Розірвання шлюбу в судовому порядку здійснюється:

- а) за заявою подружжя, яке має дітей, коли буде встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечить інтересам одного з них або інтересам їхніх дітей;
- б) за заявою подружжя, яке має дітей (до заяви має бути доданий письмовий договір про те, з ким житимуть діти і як у їхньому утриманні та вихованні братиме участь інший із подружжя, що живе окремо);
- в) за позовом одного із подружжя, коли буде встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечить інтересам одного з них або інтересам їхніх дітей;
- г) усе перераховане в пунктах б), в).

19. Право вимагати аліменти мають особи:

- а) непрацездатні чоловік або дружина, чоловік або дружина, чії доходи є нижчими за прожитковий мінімум, дружина під час вагітності та протягом трьох років після народження дитини (якщо дитина має вади фізичного або психічного розвитку – до досягнення дитиною шести років), чоловік, з яким проживає дитина, до досягнення нею трьох років (якщо дитина має вади фізичного чи психічного розвитку – до досягнення нею шести років), чоловік або дружина, з ким проживає дитина-інвалід;
- б) працездатні чоловік або дружина, чоловік або дружина, чії доходи є нижчими за прожитковий мінімум, дружина під час вагітності та протягом трьох років після народження дитини (якщо дитина має вади фізичного або психічного розвитку – до досягнення дитиною шести років), чоловік, з яким не проживає дитина, до досягнення нею трьох років (якщо дитина має вади фізичного чи психічного розвитку – до досягнення нею шести років), чоловік або дружина, з ким проживає дитина-інвалід;
- в) непрацездатні чоловік або дружина, дружина під час вагітності і після народження дитини (якщо дитина має вади фізичного або психічного розвитку – до досягнення дитиною шести років), чоловік, з яким не проживає дитина, до досягнення нею трьох років (якщо дитина має вади фізичного чи психічного розвитку – до досягнення нею шести років), чоловік або дружина, з ким проживає дитина-інвалід;
- г) чоловік або дружина, чоловік або дружина, чії доходи є нижчими за прожитковий мінімум, дружина під час вагітності та протягом трьох років після народження дитини (якщо дитина має вади фізичного або психічного розвитку – до досягнення дитиною шести років), чоловік або дружина, з ким проживає дитина-інвалід.

20. До підстав позбавлення батьківських прав не належить така обставина:

- а) якщо буде встановлено, що мати, батько не приділяли достатньо уваги вихованню дитини, протягом двох місяців не виявляли батьківської турботи щодо дитини;
- б) батьки не забрали дитину з пологового будинку чи іншого закладу охорони без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли батьківської турботи щодо дитини;
- в) батьки вдаються до експлуатації дитини, примушують її до жебракування і бродяжництва, батьки ухиляються від своїх обов'язків з виховання дитини;
- г) батьки жорстоко поводяться з дитиною, є хронічними алкоголіками чи наркоманами, засуджені за вчинення умисного злочину проти дитини.

Практичні (ситуаційні) завдання

Кейс 1

Знайдіть помилки в тексті:

Шлюб – це сімейний союз жінки і чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану або через релігійний обряд у церкві після досягнення жінкою та чоловіком 18 років, а якщо у них є діти, – можливе зменшення шлюбного віку на 2-3 роки за рішенням державного органу реєстрації актів цивільного стану із обов'язковим укладенням шлюбного договору напередодні одруження.

Кейс 2

Степан (20 років) та Оксана (16 років, вагітна) вирішили одружитися, про що дівчина повідомила своїх батьків. Батьки Оксани проти шлюбу, оскільки хлопець не має вищої освіти, ніде не вчиться і не має постійного заробітку.

Як буде вирішено ситуацію?

Кейс 3

Батьки Василя та Марійки товаришували з дитячих років своїх дітей, мріючи про їхній шлюб. Але Марійка довго відмовлялася одружуватися із Василем. Та лише після численних вмовлянь весілля таки відбулося. Чи буде визнано такий шлюб дійсним?

Кейс 4

Олександра (18 років) вагітна. За словами дівчини, батьком дитини є її знайомий Микола (22 роки), який заперечує батьківство. Олександра бажає одружитися із Миколою, а хлопець не лише не бажає одружуватися, а й відмовляється від утримання дитини у випадку народження. Як буде вирішено ситуацію?

Кейс 5

Тетяна та Юрій збираються одружитися. Мати Тетяни є двоюрідною сестрою батькові Юрія. У державному органі реєстрації актів цивільного стану хлопцеві та дівчині заявили, що вони не мають права одружуватися. Чи вірним є рішення працівників державного органу реєстрації актів цивільного стану?

Кейс 6

Ігор та Ольга вирішили одружитися і подали заяву до державного органу реєстрації актів цивільного стану. Оскільки Ольга була єдиною дочкою у сім'ї, – її батьки вирішили зайнятися організацією весілля. Вони замовили зал у кафе, купили Ользі весільну сукню та поступово почали запрошувати гостей. За тиждень до весілля Ігор заявив Ользі, що він не хоче офіційно одружуватися і запропонував жити спільно деякий час, без реєстрації шлюбу в органах РАЦСу. Чи дії Ігора правомірні? Чи може Ольга примусити Ігора одружитися? Батьки Ольги вимагають у суді відшкодування завданої матеріальної та моральної шкоди. Яке рішення має прийняти суд?

Кейс 7

Семенів О.К. звернувся до суду із заявою про розірвання шлюбу. Причиною цього, як вказано у заяві, був вступ дружини до педагогічного інституту без згоди чоловіка. Чи буде задоволений позов?

Кейс 8

Визначте правовий режим власності подружжя у таких випадках:

- а) Дружина мала дачу до одруження;
- б) Чоловік отримав у спадок квартиру;
- в) Гроші на банківському рахунку чоловіка, відкритому у шлюбі (зароблені ним у вільний від роботи час на будівництві дач);
- г) Квартира, куплена під час подружнього життя на гроші зароблені чоловіком і оформлена на його ім'я (дружина у цей час не працювала);
- г) Золотий перстень із діамантом, куплений чоловіком дружині;
- д) Премія дружини;
- е) Дружина до укладення шлюбу мала легковий автомобіль, який під час подружнього життя капітально відремонтували;
- є) Чоловік на отриману страховку придбав телевізор;
- ж) Чоловік і жінка фактично припинили шлюбні відносини і, проживаючи окремо понад рік, придбали фотоапарат та швейну машинку;
- з) На вимогу чоловіка рішенням суду було встановлено для подружжя режим окремого проживання, а через 3 дні дружина придбала меблі в їхню квартиру.

Кейс 9

Марія та Микола одружилися тиждень тому. На подаровані гроші вони придбали телевізор, наручні годинники (кожному), кухонний комбайн (щоб Марії було зручніше готувати їжу), жіночу шкіряну куртку. А гроші, що залишилися, поклали на рахунок у банку, відкритий на ім'я чоловіка. Визначте режими власності на придбані речі та банківський рахунок.

Кейс 10

Богдан та Валентина перебувають у шлюбі 6 років. З метою отримання необхідних коштів для започаткування власного бізнесу чоловік вирішив продати легковий автомобіль, куплений 2 роки тому на його ім'я. Дружина не хоче щоб чоловік займався бізнесом і заявляє, – що чоловік не має права без її згоди продавати автомобіль. Дайте правову оцінку ситуації. Як буде вирішено справу?

Кейс 11

Сімнадцятирічний Микита закінчив школу і поступив до університету на контрактну форму навчання. Хлопець стверджує, що його батьки зобов'язані платити за навчання, оскільки він є неповнолітнім. Дайте правову оцінку ситуації?

Кейс 12

Подружжя Веселих проживало у власному будинку, побудованому 50 років тому. За роки експлуатації у будинку жодного разу не проводили капітального ремонту, оскільки грошей у подружжя на ремонт не було, то вони вирішили продати автомобіль, куплений на гроші, зароблені чоловіком в Італії. Через рік після проведеного ремонту Веселий звернувся у суд із заявою про розірвання шлюбу та розподіл майна, претендуючи на 2/3 будинку. Свої вимоги він мотивував тим, що ремонт будинку було проведено за його кошти (автомобіль було куплено на зароблені ним особисто гроші за кордоном). Яке рішення має прийняти суд?

Кейс 13

Перебуваючи у шлюбі, Віталіна Маркова стала інвалідом II групи. Через 3 роки після цього вони з чоловіком розлучилися. Після розлучення Маркова звернулася із вимогою до

колишнього чоловіка про сплату аліментів. Марков відповів, що вони розлучені і вже не родичі, тому він їй нічого не винен. Жінка подала позов до суду. Як буде вирішено справу?

Кейс 14

Шлюб подружжя Васьків було розірвано у міському суді. Розглядаючи спір про розподіл спільно нажитого майна подружжям, суд зробив розподіл – квартири, дачі, автомобіля. У зустрічному позові Андрія Васько про розподіл грошових вкладів до Марії Васько, що знаходилися у банку, відмовив у зв'язку із відмовою колишньої дружини від вимоги про розподіл предметів домашнього вжитку. Чи є рішення суду правомірним? Чому?

Кейс 15

Василь Миколайович Красін (50 років) внаслідок необережності став інвалідом II групи. Пенсії, яку він отримує по інвалідності, йому ледве вистачає на харчування. А ще потрібно сплачувати комунальні платежі та ліки. Тому він звернувся до суду із позовом про стягнення аліментів із свого сина (30 років, вчитель, має сім'ю та двоє дітей) з яким не підтримував стосунків впродовж останніх 25 років з моменту розлучення з матір'ю сина (не зустрічався, не спілкувався, не брав участі у вихованні), при цьому він сплачував аліменти на сина до його повноліття. Яке рішення має прийняти суд ?

Орісновний перелік питань до заліку/ іспиту

1. Поняття сімейного права.
2. Предмет та методи сімейного права .
3. Принципи сімейного права.
4. Джерела сімейного права.
5. Здійснення і захист сімейних прав та обов'язків.
6. Поняття сім'ї. Підстави виникнення сімейних правовідносин.
7. Поняття шлюбу за сімейним законодавством.
8. Умови укладання шлюбу.
9. Перешкоди для укладання шлюбу.
10. Порядок укладання шлюбу.
11. Правові наслідки відмови від вступу в шлюб.
12. Визнання шлюбу недійсним. Підстави, порядок, наслідки.
13. Особисті немайнові правовідносини подружжя.
14. Право особистої приватної власності одного з подружжя.
15. Право спільної сумісної власності подружжя. Підстави виникнення та припинення. Порядок здійснення.
16. Правовий режим майна чоловіка та жінки, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах.
17. Обов'язки подружжя по утриманню. Підстави, порядок виникнення та припинення.
18. Шлюбний договір.
19. Підстави припинення шлюбу.
20. Підстави та порядок розірвання шлюбу в органах РАЦСу.
21. Підстави та порядок розірвання шлюбу в судовому порядку.
22. Підстави, порядок та наслідки встановлення режиму окремого проживання.
23. Поновлення шлюбу.
24. Загальні правила визначення походження дитини.
25. Оспорювання батьківства і материнства.
26. Встановлення факту батьківства.
27. Особисті немайнові права та обов'язки батьків та дітей.
28. Майнові правовідносини батьків та дітей.
29. Підстави та порядок позбавлення батьківських прав.
30. Відновлення батьківських прав.
31. Відібрання дітей без позбавлення батьківських прав.
32. Аліментні правовідносини батьків та дітей.
33. Утримання батьків повнолітніми сином та дочкою.
34. Аліментні правовідносини інших членів сім'ї.

35. Поняття, підстави та правові наслідки усиновлення (удочеріння).
36. Скасування усиновлення, підстави та наслідки.
37. Визнання усиновлення недійсним.
38. Опіка та піклування в сімейному праві.
39. Патронат над дітьми.
40. Прийомна сім'я.
41. Дитячий будинок сімейного типу.

Методи навчання

Основними формами організації навчання є:

Лекція – основна форма проведення навчальних занять у вищому навчальному закладі, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу. Як правило, лекція є елементом курсу лекцій, який охоплює основний теоретичний матеріал окремої або кількох тем навчальної дисципліни. Тематика курсу лекцій визначається робочою навчальною програмою. Можливе читання окремих лекцій з проблем, які стосуються даної навчальної дисципліни, але не охоплені навчальною програмою. Такі лекції проводяться провідними вченими або спеціалістами для студентів та працівників вищих навчальних закладів в окремо відведений час. Лекції проводяться лекторами - професорами і доцентами (викладачами) вищого навчального закладу, а також провідними науковцями або спеціалістами, запрошеними для читання лекцій. Лекції проводяться у відповідно обладнаних приміщеннях – аудиторіях для однієї або більше академічних груп студентів;

Практичне заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань;

Семінарське заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів). Семінарські заняття проводяться в аудиторіях або в навчальних кабінетах з однією академічною групою. Перелік тем семінарських занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Консультація – форма навчального заняття, при якій студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування. Консультація може бути індивідуальною або проводитися для групи студентів, залежно від того, чи викладач консулює студентів з питань, пов'язаних із виконанням індивідуальних завдань, чи з теоретичних питань навчальної дисципліни. Обсяг часу, відведений викладачу для проведення консультацій з конкретної дисципліни, визначається навчальним планом.

Обов'язковим є рішення задач з цивільного та сімейного права.

Особливості дистанційного навчання (форми та методи)

Дистанційне навчання на сьогодні можна розглядати як сукупність технологій, що забезпечують доставку студентам основного обсягу навчального матеріалу, інтерактивну взаємодію студентів і викладачів у процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з навчальними матеріалами, а також у процесі навчання.

Основними видами навчальних занять за дистанційною формою навчання є лекції, семінари, практичні заняття, консультації та інші.

Лекція, консультація, семінар проводяться зі студентами дистанційно у синхронному або асинхронному режимі відповідно до навчального плану. Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання під час навчальних занять, що проводяться дистанційно, забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі.

Відеолекції є невід'ємним елементом дистанційного навчання. Цифрові файли можуть зберігатися на індивідуальному електронному носії або вебсервері. Як правило, на екрані транслюється запис виступу лектора. Використовуються відеолекції з динамічним зображенням: показом кінофрагментів, анімації, таблиць.

Відеолекції відбуваються на платформі Zoom.

Семінарські заняття та практичні заняття, які передбачає виконання практичних робіт, відбувається дистанційно в асинхронному режимі. До інших видів навчальних занять при здійсненні навчального процесу можуть відноситись ділові ігри, виконання проектів у групах тощо. Семінарські та практичні заняття відбуваються на платформах Zoom та Google Classroom, тощо.

Критерії оцінювання

10.1. Національна шкала оцінювання:

Відмінно – вільне володіння матеріалом по конкретному питанню на рівні 90-100% знань, можливість проведення зв'язків поставленого питання з іншими питаннями цивільного права, здатність надати відповіді на додаткові питання.

Добре – володіння матеріалом по конкретному питанню на рівні 80-89 % знань, здатність надати відповіді на додаткові питання.

Задовільно – володіння матеріалом по конкретному питанню на рівні 55-79% знань.

Незадовільно – відсутність володіння матеріалом або володіння ним на рівні нижчому ніж 55% знань від необхідних по конкретному питанню.

10.2. Шкала оцінювання ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список літератури

Нормативні акти:

1. Сімейний кодекс України : Кодекс: Закон України від 10.01.2002 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2947-14>
2. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 1.06.2000р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#Text>
3. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text>
4. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04. 2001р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7.12.20017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
6. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 1.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text>
7. Правила реєстрації актів цивільного стану в Україні затв. Наказом Міністерства юстиції України від 18.11.2003р. №140/5 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00#Text>
8. Порядок провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905 // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF#Text>

Література:

1. 93 питання з сімейного права : посіб. для суддів; під ред. В. Н. Даценка, Нац. школа суддів України. Київ : Алерта, 2020. 98 с.
2. Аліменти по-новому : науково-практичний коментар Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку стягнення аліментів" ; Центр сімейно-правових досліджень. Київ, 2018. 68 с.
3. Войтенко Т. В. Визнання шлюбу недійсним в судовому порядку та застосування правових наслідків його недійсності : монографія. Н.-д. і-т публичного права. Київ : Леся, 2016. 232 с.
4. Глиняна К.М. Забезпечення прав дитини на охорону здоров'я та належну медичну допомогу. Одеса: Гельветика, 2021. С. 427-430.
5. Дмитрук І. М. Основи цивільного та сімейного права України : навч.-метод. Посібник. Херсон : Гельветика, 2019. 156 с.
6. Дякович, М.М. Сімейне право України : навч. посібник. К. : Прав. єдність, 2009 . 512 с.
7. Журило С. С. Регулювання усиновлення дітей-громадян України іноземними громадянами: питання теорії та практики : монографія. Одеса : Б. в., 2016. 290 с

8. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей : монографія. Київ : Ліра-К, 2015. 629 с.
9. Мироненко, В.П. Сімейне право України: підручник : К. : Правова єдність, 2008 . 477 с.
10. Нікітюк О. М. Охорона та захист права спільної власності подружжя: нотаріат, суд, виконавче провадження : монографія. за заг. ред. С. Я. Фурси, Центр прав. дослідж. Фурси, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Прав. єдність, 2018. 208 с.
11. Розгон О. В. Договори у сімейному праві України : монографія. Київ : Ін Юре, 2018. 301 с.
12. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України : наук.-практ. коментар : із змін. та допов. станом на 1 верес. 2008 р. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Прав. єдність, 2009. 432 с.
13. Ромовська, З.В. Українське сімейне право : Підручник. К. : Прав. єдність, 2009 . 500 с.
14. Проблеми цивільного та сімейного права : навч.-метод. посібник / Є. О. Харитонов, О.М. Калітенко, Д.О. Колодін та ін. Одеса : Фенікс, 2020. 129 с.
15. Сафончик О. І. Шлюбні відносини в Україні: проблеми теорії і практики : монографія. НУ "ОЮА", рец.: Н. М. Крестовська, І. С. Канзафарова. Одеса : Фенікс, 2018. 378 с.
16. Сімейне право / авт. кол.: К. М. Глиняна, О. І. Сафончик, К. І. Спасова ; НУ "ОЮА". Одеса : Фенікс, 2020. 84 с.
17. Сімейне право України : Навч. посібник / За ред. Є.О Харитонова ; ОНЮА . К. : Істина, 2008 . 193 с
18. Сімейне право України : підручник / за заг. ред. : Т. В. Боднар, О. В. Дзери. - Київ : Юрінком Інтер, 2018. 521 с.
19. Сімейне право України : підручник / за ред. : С. Б. Булеци, В. Г. Фазикоша. Київ : Знання, 2015. 375 с.
20. Сімейне право України : Підручник : За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової . 2-ге вид., переробл. і доповн. К. : Юрінком Інтер, 2009 . 288 с.
21. Сімейне право України : Підручник. / За ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубевої ; К. : Істина, 2010 . 320 с.
22. Сімейний кодекс України : наук.-практ. коментар : станом на 1 січ. 2020 р. / за заг. ред.: Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.
23. Сімейні правовідносини : навч.-метод. посібник / К. М. Глиняна, О. І. Сафончик ; НУ "ОЮА", Ф-т цивільної та господарської юстиції, рец. : О. С. Кізлова, С. В. Резніченко. Одеса : Фенікс, 2017. 104 с.
24. Токарева, В.І. Сімейне право України: Практикум. К. : Знання, 2007. 284 с.
25. Участь адвоката у сімейних та спадкових справах : навч. посібник / за ред.: Є. О. Харитонова, О. І. Сафончик ; НУ "ОЮА", авт. кол. : Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, Н. Ю. Голубева [та ін.], рец.: С. Д. Гринько, О. С. Кізлова. Одеса : Фенікс, 2018. 464 с.
26. Цивільне та сімейне право : ОНЮА : 3б. задач для студ. усіх форм

навч. за спец. 806101 "Правознавство" / За ред. Є.О. Харитонова ; Авт. кол.: Т.С. Ківалова, Я.В. Болотіна, А.І. Дрішлюк та ін. О. : Фенікс, 2008. 218с.

27. Цивільне та сімейне право України : навч. посібник / за ред. Є. О. Харитонова ; НУ "ОЮА", авт. кол.: Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, Н. Ю. Голубєва, О. О. Кулініч [та ін.], передм. С. В. Ківалова. Одеса : Фенікс, 2018. 598 с.

28. Цивільне та сімейне право України : навч. посібник / за ред. Є.О. Харитонова ; НУ "ОЮА", авт. кол.: Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, Н.Ю. Голубєва, О.О. Кулініч [та ін.], передм. С. В. Ківалова. Одеса : Фенікс, 2018. 598 с.

29. Цивільне та сімейне право України : навч.-метод. посіб. для студ. юрид. фахового коледжу / кол. авт.: О. І. Сафончик, К. М. Глиняна, С. В. Завальнюк, К. І. Спасова ; НУ "ОЮА", за ред. О. І. Сафончик. Одеса : Фенікс, 2020. : Ч. 2. 2020. 207 с

30. Цивільне та сімейне право України : навч.-метод. посіб. для студ. юрид. фахового коледжу / кол. авт.: О. І. Сафончик, К. М. Глиняна, С. В. Завальнюк, К. І. Спасова ; НУ "ОЮА", за ред. О. І. Сафончик. Одеса : Фенікс, 2020. : Ч. 1. 2020. 124 с.

31. Шлюб. Діти. Розлучення. Поділ майна та інші відповідні питання: законодавство. Судова практика. Зразки документів / упоряд. С. Г. Туманов. Харків : Право, 2020. 336 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Верховна Рада України <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Міністерство юстиції України minjust.gov.ua
3. Міністерство соціальної політики msp.gov.ua
4. <http://www.eplo.eu/> The European Public Law Organization
5. <http://www.un.org/> - The United Nations Organisation
6. Міністерство освіти і науки України <http://mon.gov.ua>
7. Верховний Суд України <http://www.scourt.gov.ua/>
8. Єдиний державний реєстр судових рішень України <http://www.reyestr.court.gov.ua>
9. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ <http://sc.gov.ua/>
10. eNUOLAIR – депозитарій (архів) НУ ОЮА - <http://dspace.onua.edu.ua>

ЗРАЗКИ ДОКУМЕНТІВ

ЗАЯВА про державну реєстрацію шлюбу

	ВІН	ВОНА
1. Прізвище		
2. Власне ім'я		
3. По батькові		
4. Дата народження, виповнилося років		
5. Місце народження (місто, село, район, область, держава)		
6. Громадянство		
7. Відношення до військової служби:		
а) де перебуває на обліку;		
б) назва міста, номер поштової скриньки військової частини, де служить		

Місце реєстраційного
штампа (відмітки)

8. Сімейний стан (у шлюбі не перебуває, удівець (удова), шлюб розірвано). Назва документа, що підтверджує припинення попереднього шлюбу, номер та дата складання актового запису про розірвання шлюбу (смерть), назва відділу державної реєстрації актів цивільного стану, який проводив відповідну реєстрацію, номер та дата рішення суду про розірвання шлюбу, назва суду, яким ухвалено рішення		
9. Місце проживання (повна адреса)		
10. Назва документа, що посвідчує особу: паспорт або паспортний документ (серія, номер, яким органом і коли виданий)		

Перешкод до державної реєстрації шлюбу у нас немає.

Виявляючи взаємну згоду на вступ до шлюбу, просимо зареєструвати його в установленому законодавством порядку.

Після державної реєстрації шлюбу бажаємо мати прізвище:

_____ (чоловік)

_____ (жінка)

З умовами і порядком державної реєстрації шлюбу, а також з обов'язком повідомити один одного про стан здоров'я ознайомлені.

Права й обов'язки як майбутніх подружжя і батьків нам роз'яснено.

Про відповідальність за утаювання обставин, що перешкоджають державній реєстрації шлюбу, або повідомлення завідомо неправдивих відомостей органу державної реєстрації актів цивільного стану попереджені.

(Місце для заяви про бажання наречених зареєструвати шлюб в урочистій обстановці; для відміток про отримання направлення на медичне обстеження або про відмову в цьому).

Підписи наречених:

Він _____
(дошлюбне прізвище)

Вона _____
(дошлюбне прізвище)

_____ (число, місяць, рік)

До _____
(назва відділу державної
реєстрації актів

_____)
цивільного стану)

від _____
(прізвища, власні імена,
по батькові)

Державна реєстрація
розірвання шлюбу призначена
на _____
(число, місяць, рік)

(підпис посадової особи,
що прийняла заяву)

Розірвання шлюбу зареєстровано
_____, актовий запис N ____.
(число,
місяць, рік)

Місце для квитанції
про сплату державного мита

ЗАЯВА
про розірвання шлюбу подружжя, яке не має дітей

Ми, що нижче підписалися, за взаємною згодою просимо
розірвати шлюб у встановленому законодавством порядку.

Спільних дітей не маємо.

Про себе повідомляємо:

	ВІН	ВОНА
1. Прізвище, власне ім'я, по батькові		
2. Дата народження, місце народження		
3. Громадянство		
4. Відношення до військової служби:		
а) де перебуває на обліку;		
б) назва міста та номер поштової скриньки військової частини, де служить		

Місце реєстраційного
штампа (відмітки)

5. Який за рахунком шлюб (перший, другий тощо)			
6. Місце державної реєстрації шлюбу, що розривається. Номер та дата актового запису про шлюб			
7. Яке прізвище бажає мати після розірвання шлюбу (узятє при державній реєстрації шлюбу чи дошлюбне)			
8. Місце проживання (повна адреса)			
9. Назва документа, що посвідчує особу: паспорт або паспортний документ (серія, номер, яким органом та коли виданий)			

З умовами розірвання шлюбу ознайомлені, про відповідальність за повідомлення завідомо неправдивих відомостей відділу державної реєстрації актів цивільного стану попереджені.

Підписи осіб, що розривають шлюб:

Він _____
(шлюбне прізвище)

Вона _____
(шлюбне прізвище)

(число, місяць, рік)

Державне мито в сумі _____
сплачено в _____
(назва фінансової установи)

Квитанція N _____ від _____
(число, місяць, рік)

До _____
(назва органу державної
реєстрації актів
цивільного стану)

від _____
(прізвища, власні імена,
по батькові батьків)

ЗАЯВА
матері та батька дитини про визнання батьківства

Я, _____, визнаю
(прізвище, власне ім'я, по батькові)

себе батьком _____,
(прізвище, власне ім'я, по батькові дитини)

який(а) народився(лась) _____
(число, місяць, рік)

у _____.
(прізвище, власне ім'я, по батькові)

Я, _____, мати
(прізвище, власне ім'я, по батькові
при державній реєстрації народження дитини)

_____ підтверджую, що
(прізвище, власне ім'я, по батькові дитини)

_____ є його (її) батьком.
(прізвище, власне ім'я, по батькові)

Відповідно до статті 126 Сімейного кодексу України просимо внести відомості про батька до актового запису про народження нашої дитини, по батькові дитини просимо вказати за власним іменем батька _____, присвоїти їй прізвище батька _____, виправити дошлюбне прізвище матері з _____ на шлюбне прізвище _____, яке взяте при державній реєстрації шлюбу з батьком дитини, та видати свідоцтво про народження дитини.

Про себе повідомляємо:

	БАТЬКО	МАТИ
1. Прізвище		
2. Власне ім'я		
3. По батькові		
4. Дата народження		

5. Громадянство			
-----------------	--	--	--

Місце реєстраційного
штампа (відмітки)

6. Місце проживання (повна адреса)			
7. Назва документа, що посвідчує особу: паспорт або паспортний документ (серія, номер, яким органом і коли виданий)			
8. Якщо батьки дитини перебувають у шлюбі, вказати місце державної реєстрації шлюбу, номер та дату складання актового запису про шлюб			

До заяви додаємо: _____
(перелік документів)

Підписи батьків:

Батько _____ Мати _____

_____ (число, місяць, рік)

До _____
(назва органу державної
реєстрації актів
цивільного стану)

від _____
(прізвище, власне ім'я,
по батькові заявника)

Місце проживання _____

ЗАЯВА
про державну реєстрацію народження
відповідно до частини першої
статті 135 Сімейного кодексу України

Відповідно до частини першої статті 135 Сімейного кодексу України прошу внести відомості про батька до актового запису про народження дитини _____.
(прізвище, власне ім'я, по батькові)

У графі "Відомості про батька" прошу записати прізвище, громадянство батька за прізвищем, громадянством матері і вказати таке його власне ім'я та по батькові:

_____.

(число, місяць, рік)

Підпис _____

Місце реєстраційного
штампа (відмітки)

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР

м. _____ " ____ " _____
 200_ р.

Ми, _____, що проживає за адресою _____, паспорт: серія ____ N _____, виданий _____ " ____ " _____ р., та _____, що проживає за адресою: _____, паспорт: серія _____ N _____, виданий _____ " ____ " _____ р., подавши " ____ " _____ 200_ р. заяву про реєстрацію шлюбу до _____ і маючи намір врегулювати майнові відносини між нами як подружжям, визначити наші майнові права й обов'язки, керуючись ст. ст. 92 - 102 Сімейного кодексу України, уклали цей Шлюбний договір про таке.

1. Із майна, яке буде належати нам на праві спільної сумісної власності, 2/3 (дві третини) належатимуть мені, _____, а 1/3 (одна третина) - мені, _____.

Це право зберігається за нами і у випадку, коли один із нас буде зайнятий навчанням, веденням домашнього господарства чи доглядом за дітьми.

2. Належний мені, _____, на підставі технічного паспорта, виданого _____, автомобіль _____, двигун _____, шасі _____, кузов N _____, державний номерний знак _____, зареєстрований в _____, після укладення шлюбу в органах реєстрації актів цивільного стану переходить у нашу з чоловіком, _____, спільну сумісну власність і підлягає перереєстрації на його (чоловіка) ім'я.

Музичні інструменти, які придбані мною, _____, до укладення шлюбу, а також ті, які я набуду за час шлюбу, належатимуть нам з дружиною, _____, на праві спільної сумісної власності.

3. На праві спільної сумісної власності нам буде належати також майно, набуте кожним із нас за договорами дарування в період перебування в зареєстрованому шлюбі, а також коштовні (вартістю понад _____) речі індивідуального користування.

4. Інше майно, набуте кожним із нас до шлюбу, або набуте кожним із нас за час шлюбу, але за кошти, що належали кожному з нас особисто, а також набуте

кожним із нас за час шлюбу в порядку спадкування, є особистою приватною власністю кожного з нас.

5. Я, _____, зобов'язуюсь разом зі своєю дружиною, _____, утримувати її непрацездатну матір - _____, надати можливість для проживання її разом з нами, виділивши їй окрему кімнату, а також надавати щомісячно грошові суми в розмірі _____ грн.

У зв'язку з цим при можливому поділі майна, яке буде набуто під час шлюбу, розмір частки _____ зменшується відповідно на суму, що буде витрачена на утримання її матері.

6. Я, _____, зобов'язуюсь ощадливо ставитись до сімейного бюджету, здійснювати облік проведених витрат покупки на суму більше _____, про що ставити до відома чоловіка.

Придбання речей на суму більше _____ здійснюється за спільною попередньою домовленістю подружжя.

7. У разі втрати одним із подружжя працездатності інший зобов'язується надавати йому матеріальну допомогу у розмірі не менше 4 мінімальних заробітних плат щомісячно.

8. Я, _____, зобов'язуюсь забезпечити проживання своєї сім'ї в окремій квартирі, окремо від батьків протягом перших п'яти років подружнього життя.

9. Витрати по укладенню цього Шлюбного договору ми несемо порівну.

10. Цей Шлюбний договір укладений у письмовій формі і підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню до реєстрації шлюбу.

11. Цей Шлюбний договір набирає чинності у день реєстрації шлюбу між _____ та _____.

12. Цей Шлюбний договір не може бути змінений в односторонньому порядку.

13. Зміни до цього Шлюбного договору можуть бути внесені нами шляхом складання Додаткової угоди до цього Шлюбного договору, яка підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню.

14. Цей Шлюбний договір також може бути змінений у випадку та у порядку, визначеному чинним в Україні сімейним законодавством.

15. Ми маємо право відмовитися від цього Шлюбного договору. Наші права та обов'язки, визначені цим Шлюбним договором, припиняються в день подання нами до нотаріуса заяви про відмову від цього Шлюбного договору.

16. На вимогу одного із нас цей Шлюбний договір може бути розірваний за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення, зокрема в разі неможливості його виконання.

17. Цей Шлюбний договір складено українською мовою, на _____ аркушах, в трьох автентичних примірниках, один з яких зберігається в справах _____ нотаріальної контори, а два інші видаються кожному з подружжя.

Підписи:

Чоловік _____ / _____ /

Дружина _____ / _____ /

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР

м. _____

«___» _____ 20__ р.

Сторони: Добровольська Софія Петрівна (*адреса*)

Добровольський Адріан Михайлович (*адреса*)

ЗМІСТ ДОГОВОРУ

Ми, Добровольська С.П. та Добровольський А.М., перебуваючи у шлюбі, зареєстрованому 10 вересня 2002 р., уклали цей договір, за яким:

1. Я, Добровольський А.М. підтверджую, що Добровольська С.П. внесла до сімейного бюджету 20 тис. грн готівкою та передала у спільне користування автомобіль _____ (марка, номер) вартістю 20 тис. грн.
2. Я, Добровольська С.П. підтверджую, що Добровольським А.М. внесено до сімейного бюджету 10 тис. грн.
3. Ми, Добровольський А.М. та Добровольська С.П. вносимо до сімейного бюджету 20 тис. грн, одержаних на весіллі як дарунок гостей.
4. До придбання власного помешкання ми проживатимемо у кімнаті, яку займає Добровольська С.П. у квартирі своїх батьків, без виникнення у Добровольського А.М. самостійного права на проживання в ній. У разі припинення шлюбу я, Добровольський А.М., зобов'язуюся протягом одного місяця виселитися з цієї квартири.
5. Усе майно, яке буде придбане нами за час шлюбу, за винятком речей індивідуального користування, належатиме нам на праві спільної сумісної власності. Речі, придбані для професійної діяльності винятково одного із нас вартістю до 5 тис. грн, будуть особистою власністю Добровольського А.М. або Добровольської С.П., а ті, вартість яких перевищує 5 тис. грн, – нашою спільною сумісною власністю.
6. Доходи від майна, яке належить кожному з нас на праві особистої власності, зокрема дивіденди, будуть нашою спільною сумісною власністю.

7. У разі поділу майна, що є нашою спільною сумісною власністю, за умови наявності двох або більше дітей, частки кожного з нас будуть рівними. Якщо на момент поділу майна у нас не буде хоча б однієї дитини, частка Добровольського А.М. складатиме 2/3, а Добровольської С.П. – 1/3.

8. Якщо хтось із нас за час шлюбу буде засновником юридичної особи, правами та обов'язками засновника ми володітимемо спільно, у рівних частках.

9. Грошові заощадження зберігатимуться у банку_____ (назва, адреса) на рахунку, відкритому на ім'я Добровольського А.М. Добровольська С.П. матиме право беззастережного розпорядження вкладом на підставі довіреності, виданої Добровольським А. М. при відкритті рахунку.

10. Я, Добровольська С.П. погоджуюся на щомісячне виділення із сімейного бюджету по 100 грн. на утримання матері А.М. Добровольського – З.Г. Добровольської та по 300 грн на утримання сина А.М. Добровольського від першого шлюбу – О.А. Добровольського.

11. Я, Добровольська С.П. уповноважую А.М. Добровольського на вчинення всіх правових дій щодо організації спорудження будинку.

12. Я, Добровольська С.П. погоджуюся на те, що після спорудження жилого будинку Добровольській З.П. буде виділена одна кімната на першому поверсі, а також погоджуюсь на проживання у ньому Добровольського О.А.

ІНШІ УМОВИ ДОГОВОРУ:

13. Цей шлюбний договір набуває чинності з моменту його нотаріального посвідчення.

14. Договір укладений у трьох примірниках, з яких два належать Добровольській С.П. та Добровольському А.М., а третій зберігається у нотаріальній конторі.

(підписи сторін)

До Шевченківського районного суду

м. Чернівці

Від подружжя:

Іллюка Петра Васильовича

Іллюк Оксани Сергіївни

(поштовий індекс, адреса, телефон)

ЗАЯВА

про розірвання шлюбу

Ми уклали шлюб 12.12.2000 р. у Герцаївському відділі РАЦС Чернівецької області. Від шлюбу маємо доньку Іллюк Марину Петрівну, 03.02.2006 р. народження.

З 05.06.2009 р. ми не підтримуємо подружні стосунки, проживаємо окремо, тому, що за час спільного проживання переконалися, що у нас немає спільних інтересів, крім доньки. Ми не маємо бажання бути разом, ми жили кожен своїм життям і не намагалися перейнятися проблемами іншого.

Відносно місця проживання і виховання доньки ми уклали письмовий договір, який подаємо разом із заявою.

Ми також домовились про розмір аліментів, які батько буде сплачувати на утримання доньки, оскільки донька залишається з матір'ю. Договір про це посвідчений нотаріально та додається до заяви.

Враховуючи те, що ми не маємо наміру поновлювати подружні стосунки, керуючись ст.. 3, 118-120 ЦПК України, на підставі ст..ст. 109, 157, 160 СК України,

ПРОСИМО:

1. Задовольнити нашу заяву .
2. Розірвати шлюб між Іллюком Петром Васильовичем та Іллюк Оксаною Сергіївною укладений 12.12.2000 р. у Герцаївському відділі РАЦС Чернівецької області, актовий запис № 123456.
3. Визначити місце проживання нашої доньки Іллюк Марини Петрівни, 03.02.2006 р. народження, з матір'ю Іллюк Оксаною Сергіївною.

4. Витрати пов'язані із розірванням шлюбу покласти на Іллюк П.В.

Додатки:

1. Письмовий договір щодо проживання і виховання дитини;
2. Нотаріально посвідчений договір про сплату аліментів;
3. Копія свідоцтва про шлюб;
4. Копія свідоцтва про народження дитини;
5. Довідка про місце проживання дитини;
6. Квитанція про сплату держмита.

(дата)

(підписи)

До Першотравневого районного суду м.

Чернівці

Позивач: Лисенко Інна Сергіївна

(поштовий індекс, адреса, телефон)

Відповідач: Лисенко Андрій Петрович

(поштовий індекс, адреса, телефон)

ПОЗОВНА ЗАЯВА

про розірвання шлюбу і визначення місця проживання дітей

24.02.2005 р. я уклала шлюб з Лисенко А.П., в цьому шлюбі ми маємо двох дітей, дочку Ірину, 12.05.2006 р. народження, і сина Олексія, 12.06.2008 р. народження.

У жовтні 2010 р. я з дітьми змушена була піти від чоловіка, тому що він зловживав спиртними напоями, бешкетував, ображав і бив мене в присутності дітей.

Ми з дітьми орендуємо квартиру і за цей час, що проживаємо окремо від чоловіка, я переконалася, що поновлення наших сімейних стосунків неможливе, що це завдало б шкоди і мені, і дітям.

Діти іноді зустрічаються з батьком, але повертатись до нього не хочуть. За час окремого від батька проживання вони стали спокійнішими, їх успішність у школі зростає.

Тому я вважаю, що після розірвання шлюбу діти мають проживати зі мною.

Я вже зверталася до органу опіки і піклування, туди запрошували і батька дітей, з'ясовували і їх думку. Тепер я маю висновок про те, що дітям доцільно проживати зі мною.

Враховуючи викладене, керуючись ст.ст. 3, 118-120 ЦПК України, ст.ст. 110, 161 СК України,

ПРОШУ:

1. Задовольнити мій позов.

2. Розірвати шлюб між мною і Лисенком А.П., зареєстрований 24.02.2005 р. Чернівецькому відділі РАЦС, актовий запис № 0-114.

3. Визначити місце проживання дітей, Лисенко Ірини, 12.05.2006 р. народження, і сина Олексія, 12.06.2008 р. народження, з матір'ю, Лисенко Інною Сергіївною.

4. Покласти на Лисенко А. П. витрати, пов'язані з розірванням шлюбу у відділі РАЦС, та судові витрати.

Додатки:

- 1) Копія позовної заяви.
- 2) Свідоцтво про шлюб.
- 3) Свідоцтва про народження дітей.
- 4) Довідка з місця проживання.
- 5) Висновок органу опіки та піклування.
- 6) Квитанція про сплату держмита.

(дата)

(підпис)

До Оболонського районного суду м. Києва

Позивач: Мамина Ольга Петрівна

(поштовий індекс, адреса, телефон)

Відповідач: Косач Олекса Карпович

(поштовий індекс, адреса, телефон)

ПОЗОВНА ЗАЯВА

про стягнення аліментів на утримання дітей

Ми з відповідачем є батьками дочки Ксенії, 12.10.2006 р. народження, і сина Євгена, 18.06.2008 р. народження.

12.08.2009 р. наш шлюб з відповідачем розірвано і з цього часу він припинив утримувати дітей.

Син навчається в школі, а дочка в коледжі, стипендію не отримує, тобто діти повністю перебувають на моєму утриманні.

Мою пропозицію домовитись про участь відповідача в утриманні дітей він залишив без відповіді.

Враховуючи викладене, керуючись ст.ст. 3, 118-120 ЦПК України, на підставі ст.ст. 180, 199 СК України,

ПРОШУ:

1. Задовольнити мій позов.
2. Стягнути з Косач Олекси Карповича, 1960 р. народження, уроженця м. Києва, на користь Маминої Ольги Петрівни аліменти на утримання сина Євгена, 18.06.2008 р. народження, і дочки Ксенії, 12.10.2006 р. народження, в розмірі 1/3 з усіх видів заробітку Косача О. К., починаючи з 01.09.2009 р., до досягнення повноліття сином і закінчення технікуму дочкою.

Додаток:

- 1) Копія позовної заяви.
- 2) Копія свідоцтва про народження дочки.
- 3) Копія свідоцтва про народження сина.
- 4) Довідка з ЖРЕП про місце проживання дітей.

- 5) Довідка з місця навчання дочки.
- 6) Довідка з місця навчання сина.
- 7) Довідка про мій заробіток.
- 8) Довідка про заробіток відповідача.
- 9) Довідка з місця проживання відповідача.

(дата)

(підпис)

До Шевченківського районного суду м.

Чернівці

Позивачка: Луць Надія Петрівна (поштовий
індекс, адреса, телефон)

Відповідач: Луць Іван Микитович
(поштовий індекс, адреса, телефон)

ПОЗОВНА ЗАЯВА

про визнання шлюбу недійсним

24.12.2003 р. ми з Луцем І. М. уклали шлюб, який був зареєстрований в Сторожинецькому районному відділі РАЦС, і оселилися в квартирі, що належить мені на праві приватної власності за вказаною вище адресою. Ми були знайомі недовго, але відповідач наполягав на укладенні шлюбу. Після його реєстрації подружні стосунки у нас не склалися, він уникав мене, спав у окремій кімнаті, пояснював свою поведінку тим, що ще не звик до мене, соромиться великої різниці у віці між нами.

Я дійсно молодша за чоловіка на 20 років, але він мені сподобався, я хотіла створити з ним сім'ю і народити дітей.

Через кілька місяців таких невизначених стосунків на мою вимогу Луць І. М. зізнався мені, що він покохав мене, не хотів мене втратити, а тому приховав від мене, що за станом здоров'я не може бути батьком і запропонував мені народити дитину за допомогою штучного запліднення. Це мене обурило, бо я молода жінка, маю право бути матір'ю і народити дитину від свого чоловіка, а головне, що завдало мені великого болю — це обман з боку Луця І. М.

Враховуючи викладене, я вважаю, що наш шлюб має бути визнаний недійсним.

Керуючись ст.ст. 3, 118-120 ЦПК України, на підставі ст.ст. 30, 41 ч. 3 СК України,

ПРОШУ:

1. Задовольнити мій позов.

Визнати шлюб, укладений між мною і Луцем Іваном Микитовичем, зареєстрований 24.12.2003 р. у Сторожинецькому відділі РАЦС Чернівецької

області, актовий запис № 3-894, недійсним.

Додатки:

- 1) Копія позовної заяви.
- 2) Копія свідоцтва про укладення шлюбу.
- 3) Довідка про мій стан здоров'я.
- 4) Довідка про стан здоров'я Луця І. М.
- 5) Квитанція про сплату держмита.

(дата)

(підпис)